

ARISTOTELES.

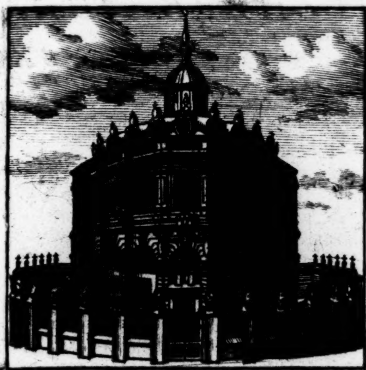
Apud Fulvium Urſinum in Marmore.

ARISTOTELES.

Apud Fulvium Ursinum in Marmore.

ARTIS LOGICÆ COMPENDIUM.

OXONIÆ,
E THEATRO SHELDONIANO,
An. Dom. MDCXCVI.
Excudebat JOHAN. CROOKE.

Imprimatur,

FITZHERB. ADAMS

Vice-Can. *OXON.*

Apr. 20. 1696.

PRÆFATIO.

§. 1. DAMUS Tibi Lector benevole Artis Logicæ Compendium quod ut in lucem publicam prodiret quotidiano pene amicorum meorum convitio flagitatum est. Quippe annis abhinc compluribus in gratiam desideratissimi juvenis *F. C. Howard* discipuli olim mei inchoatum, illoque migrante, tertio in capite, est abruptum: Et fuisset (quod fortasse merebatur) æterna nocte damnatum, nisi boni quidam juvenes, & nimium amantes mei exscriptu dignum judicassent; quorum ut labori parceretur, pauca pro eorum numero exemplaria, nec aliis destinata, sunt impressa. Sed cum horum voluntati eatenus essem obsecutus, tam propensam erga me benevolentiam ampliore quadam gratia demereri, haud absurdum censui: præsertim, cum id sibi gratum fore indicasset, magnum Ædis nostræ ornamentum, *Carolus Boyle*; cujus singulari bonarum literarum studio prodesse, magnopere quidem volui, deesse certe non debui. Itaque relictum opus ad incudem denuo revocavi; & suscepti olim oneris quod supererat absolvi. Utilissimum autem arbitratus sum, pauca quædam, de *Antiquæ Logicæ historia*, hunc in modum præfari.

§. 2. QUæ vocatur hodie *Philosophia*, dicta olim *Sapientia* est; eamque professi, fastuoso nomine σοφοί. In his, circa Cyri initia, Græci septem præter cæteros, communi Antiquorum consensu,

Sapientes habiti sunt, & nominati. Quorum antiquissimus, & princeps *Thales*, Mileti natus est Ol. 35ª; mortuus 58ª; anno primo; quo & Crœsus dicitur flumen Halym illius opera trajecisse.

Thaletem senem, Mileti convenisse dicitur *Pythagoras*: magnus vir, magnoque Providentiæ dono genitus, in quo totas vires suas Natura experiretur. Cujus de patria, nihil certi; præceptore usum *Pherecyde*, satis constat. Hic, cum universum pene orbem discendi studio peragrasset, in Italiam venit regnante Superbo; & Crotone Scholam aperuit: σοφῶν primus qui se φιλόσοφον appellari maluit; tanta verecundiæ autoritate, ut deinceps cæteri idem nomen usurpantes, sapientiam sequi præ se ferrent, consecutos esse non jactarent.

A Thalete & Pythagora institutæ sunt Philosophorum *Sectæ Capitales* duæ. Nam *Ionicam* Thales Ion instituit; *Italicam*, qui in Italia docuit, Pythagoras. Hæc Ionica paulo erat recentior, & multo minus diuturna: interiit enim circa tempus Aristotelis; saltem si illius auditori credamus Aristoxeno, qui apud Laertium, Pythagoreorum ultimos se vidisse testatur. Successorem habuit Pythagoras *Telaugem* filium; quem audivit notus ille *Empedocles*, *Rhetoricæ artis* inventor. Hujus condiscipulo *Xenophani* successit *Parmenides*; illi, *Zeno Eleates*: qui cum ratione & via disserere primus instituerit, autorem eum *Artis Dialecticæ* statuimus, Aristotelem secuti.

§. 3. QUam invenit artem, tribus partibus constabat; prima, de *Consequentiis*; secunda de *Colloquio*; tertia de *Contentione*. De priori, obscura quædam extant, apud Platonem in Parmenide, ex ipso ut videtur Zenonis libro descripta; quorum mentem quando Socrates se negat intelligere, ego libenter ignoro; nec si possem divinare, operæ pretium

tium puto: sufficere arbitror, quod hæc novæ arti pars, vivente etiam Zenone, *inutilis quædam & importuna garrulitas*, habita est, & nominata; post Zenonem vero, à nemine quod sciamus exculta.

Pars altera de *Colloquiis*, sive *Dialogis*, adeo avide ab omnibus est arrepta, ut antiquum, & ad illa usque tempora receptum, tradendæ *carmine* Philosophiæ morem deseruerint. Colloquendi autem ea erat ratio, ut qui vellet aliquid probare, non (quod nos facimus) Syllogismos totos proponeret, verum alteram solummodo præmissam: quippe arbitratu suo colloquentem secum interrogabat; & accepto ad singulas quæstiones responso, per concessa perveniebat ad propositum. Quæ quidem disserendi ratio cum à plerisque pene sola probaretur, factum inde est *Argumentationi* nomen ἐρώτησις; quique *argumentum proponeret* ἐρωτήσειν λόγον dicebatur; & συνερωτήσειν τινὰ idem prorsus valebat quod nobis hodie *Disputare*. Plura dicere nihil attinet, quando extant Platonis Dialogi, quosque illum imitatus Cicero tanta arte contexuit, ut non desideremus præcepta, quæ de hac re Zeno conscripsit.

Pars tertia, quæ & Ars ἐριστικὴ dicta est, ad litem tota erat comparata; ejusque scopus, non tam adversarium convincere, quam impedire: proposita scilicet interrogatione ad quam esset difficile sine incommodo respondere; ut qui temere respondisset, sua se concessione tanquam laqueo sentiret implicitum. Respondenti igitur summa cautione opus erat, ut paratas sibi insidias præsentire posset & effugere: unde tenui hac velitatione, qua nihil videtur otiosius, magnum tamen ingenii acumen cum ostendi, tum etiam comparari posse Zeno censebat.

§. 4. ZEnonem quadragenarium, cum adesset una Parmenides annos quinque & sexaginta natus, juvenem admodum Socratem convenisse,

nisse, tradit Plato. Erat autem *Socrates* ex Ionica secta, *Archelai* Physici discipulus, Sectæ suæ magister post Thaletem quintus. Sub finem Ol. 77ª natus; sub initium 95ª mortuus. Relicto Physicæ studio, cui propemodum soli decessores ejus incubuerant, Ethicam præsertim excoluit: nam in cæteris artibus & scientiis ita est versatus, ut hanc non ante præponeret quam illis esset imbutissimus; adeo ut Rhetoricam oppugnans, causam vicerit eloquentia. Omnium doctissimus, nihil scripsit: Philosophiæ parens, nusquam scholam aperuit: nihil se scire nisi id ipsum dixit, quem sapientissimum omnium Apollo judicavit, spectata quantum nusquam alias Oraculi fide.

Ex illius consuetudine mirum quot prodierint Philosophi, quamque præter cæteros illustres: magna encomio materia, si id sineret instituti ratio: Nunc tribus contenti sumus, sectarum trium conditoribus, Platone, Antisthene, Euclide.

Plato Athenis non sine miraculo si Laertium audimus natus est, Ol. 88ª. Vir (si virum appellare fas est) omni Philosophiæ, Matheseos, Eloquentiæ, Virtutis laude cumulatus. Scholam habuit Athenis in suburbano *Academiam*; fuerat enim Herois *Academi*, vel (ut alii) *Ecademi*, unde *Ecademia* primo dicta est. Sectam instituit *Academicam*. Aristotele discipulo clarior quam ille Alexandro. Anno uno & octogesimo scribens mortuus est.

Partem Logicæ nuper inventæ secundam præter cæteras excoluit; conscriptis tanta arte Dialogis, quanta sese explicare potuit consummata scientia, cum divina quadam dicendi facultate conjuncta. Quod si pauca excipias præcepta quæ Dialogis obiter intexuit, ad instaurandam *Artem Logicæ* nihil amplius contulisse videtur. Ne voluisse quidem verisimile est, si recte Cicero, *factam esse ab aliquibus differendi artem, quam Socrates minime probabat*. Fuere tamen qui

qui universam qua nos utimur Logicam, perspectam illi esse contenderent; quia nempe sic disputat, ut quæ affert argumenta in omne genus Syllogismos converti possint: quasi id non sit in communi etiam sermone necessarium, siquis velit cohærenter loqui.

§. 5. EUclides Megarensis (alius à Megarensi illo Geometriæ Magistro) sectam instituit quæ initio *Megarica*, post, à Dialecticæ studio dicta est *Dialectica*. Tantus in eo Philosophiæ amor, ut cum vitæ discrimine Socratem quotidie conveniret: erat enim Megarensibus illo tempore capitale si Athenis deprehenderentur. Itaque noctu, obvelato capite, amictu muliebri, per viginti & amplius milliaria, & pedibus, & tamen venit.

Placuit illi præter cæteras pars tertia Logicæ Zenonis; ut illi multa tribuenda sint quibus Stoici deinceps claruere: puta *Mentiens*, *Obvelatus*, *Acervalis*, *Cornutus* &c. Sophismatum formulæ quæ veteribus multum facessebant negotii; quanquam *Achillem*, & fortasse plures ipse Zeno invenit. Horum exempla, & quam inepta sint, vide Libro hujus Compendii secundo, Capite secundo.

§. 6. PRope portas Urbis in Gymnasio Cynosarge scholam habuit *Antisthenes Cynicorum* pater; de quo præclarum extat Xenophontis in Symposio testimonium. Successorem habuit *Diogenem Canem*; hic *Cratetem* Thebanum, abjectis in mare opibus illustrem; cujus discipulus *Zeno Cittiensis Stoicorum* sectam condidit. Nam cum doceret ἐν τῇ στοᾷ quadam, nempe Pisianactea, inde sectæ nomen. Clarus Ol. 120, cum durasset annos exinde 40, senex admodum decessit.

Fertur Antisthenes librum unum scripsisse περὶ τοῦ διαλέγεσθαι: Successores ejus ejusdem argumenti infinita pene volumina, quæ magno rei literariæ bono

 periere.

periere. Sed hoc recte Stoici, quod Rhetoricam ſtatuerent partem eſſe Dialecticæ; quas pariter differre Zeno cenſuit atque contracta manus ab expanſa. De Rhetorica itaque ſcripſere, Cicerone judice ſatis infeliciter: De Logica nihilo melius. Dandum tamen eſt illorum celebritati ut quid profecerint videamus.

Ordiuntur à *Voce*; cujus gratia, ipſa Grammaticæ elementa repetunt & vexant; Quot ſint *literæ*, Quid ſit *Nomen*, intellige proprium; Quid *Appellatio* h. e. nomen appellativum; Quid *Verbum*; Quid *Conjunctio*; Quid *Articulus*, quinque partes orationis, exquiſite docent: Quid ſit porro *Dialectus*; Quæ orationis *virtutes*; Quæ contra *vitia*; Quid denique *Poëma*; aliaque ejus generis infinita: Tum de *Definitione*, *Diviſione*, *Genere*, *Specie*, *Ambiguis*, magna moliuntur.

Poſthæc de *Rebus ſignificatis*, quas in animo eſſe docent, multiplici ſenſuum miniſterio impreſſas. Quæ in τῷ ἡγεμονικῷ Intellectu ſcilicet fit impreſſio φαντασίαν dici volunt; (nam *phantaſmata* non vocant præter ea quæ furentibus videntur, aut ſomniantibus) atque hanc, ſi clara & diſtincta ſit, *comprehenſivam* καταληπτικὴν appellant; & normam veritatis eſſe ſtatuunt, utpote imaginem rei veræ riteque perceptæ.

Hanc cum effertur, ſive Verbo, ſive Oratione, λεκτὸν *Dictum* appellant. Unde Dictum aliud *Imperfectum*, quem nos *Terminum ſimplicem* diceremus; & *Perfecti* ſpecies duæ, *Axioma* & *Syllogiſmus*. *Axioma* eſt, quod nobis *Propoſitio*; eodemque fere quo apud nos modo definitur & dividitur: *Syllogiſmum*, præter *Hypotheticum* non videntur agnoviſſe. Quo deterius factum eſt, quod cum hæc non initio docerent, ſed poſt inventam & perfectam ab Ariſtotele Artem Logicam, ab eo tamen merito repudiata retinerent, quaſi repertis frugibus, glande veſcerentur.

Sed illud peſſimum, quod Sophiſmatis ſupra modum indulgerent, nugiſque illis nugaciſſimis pene toti

toti incumberent; quodque nec vere negare, nec sine magno humanæ mentis opprobrio confiteri possumus, Sectæ propemodum omnes in eandem insaniam sunt prolapsæ: unde nova quædam *Sophistarum* hæresis est exorta, qua nec importunior ulla, nec (quod pudet dicere) numerosior.

In hoc propemodum statu erat res Dialectica circa tempus Aristotelis; de quo deinceps est dicendum.

§. 7. NAtus est Stagyris *Aristoteles* Macedoniæ oppido, Ol. 99ª; anno primo; quo & Romæ M. Manlius Capitolinus è Tarpeia rupe dejectus est. Statura erat mediocri, voce balba, parvis oculis, cruribus exilibus, ingenio supra humanam sortem admirabili; sed præcone alio non indiget quem τὸν Νοῦν Plato appellavit. Pretiosa veste (Curiæ ut videtur obsecutus) annulisque utebatur; seque tondebat, contra quam solerent Philosophi.

Athenas venit anno ætatis suæ 18o, seque in *Platonis* disciplinam tradidit, quem viginti annis audivit. Hoc defuncto ad *Hermiam* Atarnensium tyrannum commigravit; ejusque filiam in matrimonium duxit. Hoc itidem mortuo, post biennium, Mitylenen concessit; & rursus post biennium ad *Philippum Macedonem* venit; filiumque ejus *Alexandrum* per octennium instituit. Post Philippi mortem Athenas rediit, & in *Lycei Peripato* Scholam aperuit; quam cum 13 annis tenuisset, Eubœæ *Chalcidem* profectus, anno tertio Ol. 114, ætatis suæ climacterico, morbo decessit. Sunt qui eodem anno *Demosthenem* quoque mortuum volunt.

A Platone descivisse Aristotelem Sectamque propriam condidisse, notum est: quæ exinde *Peripatetica* vocabatur, quod & Ipse, & ipsius exemplo successores ejus deambulantes disputarent. Dum in Asia maneret, cum erudito quodam Judæo versatum, ab illo multa hausisse, idque se (si bene memini) audiente

diente confeſſum, diſcipulus ejus inſignis *Clearchus* prodidit. Hinc tanta illius Philoſophiæ cum ſacris literis conſenſio.

Sed ut cætera mittamus quæ non ſunt hujus inſtituti, "Primus mortalium Ariſtoteles certum Logi-"cæ *finem* conſtituit; *præcepta* in ordinem redegit; "ſingulari artificio *integræ artis methodum* conte-"xuit; uno verbo, quam invenit Logicam, tam feliciter perfecit, ut in hunc uſque diem, per annos circiter bis mille, perpetuis clariſſimorum virorum ſtudiis exculta, nihil prorſus acceperit incrementi.

§. 8. SUcceſſorem *Tyrtamum* deſignavit Ariſtoteles, quem à divina illa qua pollebat eloquentia, *Theophraſtum* nominavit. Poſt hunc alii quorum nomina recenſere nihil attinet, longo ordine ſubſecuti. Undecimus ab ipſo Ariſtotele *Andronicus Rhodius* Magiſtri ſui opera, in eum quo habentur ordinem digeſſit: eodem fere tempore quo Athenis *Cratippum* Ciceronis filius audivit. Circa annum Chriſti 140 Interpretum princeps *Galenus* floruit, Ἐξηγητὴς ſive *Expoſitor* κατ' ἐξοχὴν dictus. A. D. 325. Claruit *Porphyrius* cujus ſupereſt præter alia nonnulla, Εἰσαγωγὴ ad Categorias, quæ plerumque Ariſtotelis operibus præfigi ſolet. An. Dom. 525. occiſus eſt *Boetius*; qui primus Ariſtotelis Logicam Latine convertit.

Poſt aliquot annos ingruentibus Barbaris, literatura pene omnis eſt oppreſſa: ut nihil mirere, ſi in tantis Reipublicæ fluctibus, rari admodum Philoſophi, velut in gurgite vaſto nantes apparuerint. In his fuere, ſub annum Chriſti 800 *Joannes Damaſcenus*; ſub 1000, *Euſtathius* & *Euſtratius*; ſub 1100, *Michael Epheſius*, & *Michael Pſellus*; ſub 1200, *Georgius Pachymerius*: ſinguli ſuo tempore, commentariis, cum in alia Ariſtotelis opera, tum in *Organum* (hoc eſt Logicam) præſertim editis, illuſtres.

§. 9. Per

§. 9. PEr eadem fere tempora claruere *Arabes*; qui Græcorum ſcriptis in ſermonem patrium converſis, totam pene Philoſophiam ab interitu vindicabant. Horum princeps, ſi ipſos audimus Arabes, *Alfarabius*; nobis autem notiores *Avicenna* atque *Averroës*; hic præſertim, qui Ariſtotelis opera egregie præter cæteros illuſtrando, *Commentatoris* nomen fecit ſuum. Dictu autem incredibile eſt, quam ſit apta ad tradendam Philoſophiam lingua Arabum; in qua, quæ Latine dicere (ſine ſumma ſaltem barbarie) non poſſumus, non accurate ſolum eloqui, verum etiam eleganter licet. Horum beneficio, cum Hiſpania Mauri potirentur, Ariſtoteles Arabs eodem commigravit: cumque ex Arabico Latine verſus, Occidenti innoteſcere cæpiſſet, tantæ omnibus admirationi fuit, ut poſt aliquot annos, autoritate publica cautum eſſet, nequis Ariſtoteli contradiceret.

Hinc omne deinceps ſtudium explicando Ariſtoteli inſumtum eſt; in hoc, Schola omnis verſabatur, huic qui incumberent, dicti ſunt *Scholaſtici*; quorum hiſtoriam non meis, ſed *Sanderſoni* verbis accipe.

§. 10. INſecutum eſt (inquit) brevi, *Seculum Scholaſticum*; in quo Logica & Philoſophia Peripatetica à plurimis fuit illuſtrata; ſtylo quidem ineleganti, nec elaborato, ſed quem abunde compenſavit admirabilis judicii profunditas, & in rebus perſcrutandis omnino felix ſubtilitas. Poſt *Alexandrum ab Ales* Anglum, (qui Pater Scholaſticorum habetur) Logicalia ſcripſerunt *Albertus Magnus, Thomas, Scotus, Burlæus, Occam* &c. Qui hos ſecuti, in varias poſtea Sectas ſunt diviſi: dum alii *Scotiſtæ*, alii *Thomiſtæ, Nominales* alii, alii *Reales* dici voluerunt. Sed Scholaſticis illis præſertim vetuſtioribus (degeneres

neres enim illi qui in *Summulis* & *Sophistria* omne ævum ineptierunt, indigni sunt qui locum inter Logicos sortiantur) tantum debet Logica, quantum fere aliis hominibus nullis. Sane illud optandum fuisset, ut non heterogenea sæpius infarcissent; & Quæstiones Theologicas, Physicas, Metaphysicas in Logica determinandas proposuissent.

Scholasticorum plerisque qui reconditioris subtilitatis aut judicii habebantur, cognomina quædam indita sunt à discipulis suis: quæ quoniam celebria sunt in Scholis, facturi videbamur rem non ingratam si hic attexeremus; etsi non sint omnes Logici.

1	*Alexander ab Ales*	Doctor	1	*Irrefragabilis.*	*ob.* 1245.
2	*S Thomas Aquinas*		2	*Angelicus.*	*ob.* 1274.
3	*Johan. Duns Scotus*		3	*Subtilis.*	*ob.* 1308.
4	*S. Bonaventura*		4	*Seraphicus.*	*ob.* 1274.
5	*Henr. de Gandavo*		5	*Solennis.*	*ob.* 1293.
6	*Gualterus Burlæus*		6	*Planus.*	*ob.* 1337.
7	*Gulielmus Occam*		7	*Invincibilis.*	*ob.* 1347.
8	*Ægidius Romanus*		8	*Fundatissimus.*	*ob.* 1316.
9	*Tho. Bradwardinus*		9	*Profundus.*	*ob.* 1349.
10	*Joannes de Baccone*		10	*Resolutus.*	*ob.* 1346.
11	*Francisc. Mayronis*		11	*Illuminatus.*	*fl.* 1320.
12	*Adamus de Marisco*		12	*Illustris.*	*fl.* 1260.
13	*Petrus Aureoli*		13	*Facundus.*	*fl.* 1317.
14	*Joannes Bassolis*		14	*Ordinatissimus.*	*fl.* 1466.
15	*Alexander Saxo*		15	*Illibatus.*	....
16	*Gerardus Odonis*		16	*Moralis.*	*fl.* 1330.
17	*Antonius Siretus*	Magister	17	*Formalitatum.*	*ed.* 1541.
18	*Petrus Lombardus*		18	*Sententiarum.*	*ob.* 1164.
19	*Petrus Comestor*		19	*Historiarum.*	*ob.* 1179.
20	*Petrus Hispanus*		20	*Summularum.*	*fl.* 1290.
21	*Averroës*		21	*Commentator.*	*fl.* 1150.
22	*Petrus de Abano*		22	*Conciliator.*	*ob.* 1316.
23	*Suicetus*		23	*Calculator.*	*fl.* 1350.

§. 11. Capta

§. 11. CApta tandem à Turcis Conſtantinopoli die Maii 29. A. D. 1453, migrantes incolæ quas habebant Græcorum veterum reliquias ſecum in Occidentem tranſtulere. Ex illo itaque tempore, incredibili literarum bono, Platonem, Ariſtotelem cæteroſque non alieno Interpretum ſermone balbos, ſed ſuis verbis quaſi nobiſcum colloquentes audimus.

Hactenus de Hiſtoria Logicæ. Nunc ad Artem ipſam veniamus, ex mente Ariſtotelis tradendam.

ARTIS LOGICÆ COMPENDIUM.

ARTEM Logicam duobus Libris ita ſcribere inſtitui, ut quæ in ea ſcitu ſunt neceſſaria, brevi & perſpicuo opere complectar. Quare ſequar licet Ariſtotelem, eandem quam Scholaſtici ſolent viam non inſiſto; ſed quibuſdam prætermiſſis, ita explico cætera, ut cum præceptis una eorum quoque ratio demonſtretur: eaque utor Methodo quæ mihi videtur commodiſſima ut totius Logicæ ſcopus, quoque ad eum modo partes ſingulæ colliment, à juvenibus facile percipiatur.

LIB. I. CAP. I.

De Terminis Simplicibus.

§. 1. MEntis operationes in univerſum tres ſunt. 1. *Simplex Apprehenſio.* 2. *Judicium.* 3. *Diſcurſus.*

1. *Simplex Apprehenſio* eſt nudus rei conceptus intellectivus, ſimilis quodammodo perceptioni ſenſitivæ; ſicut enim *imago* rei eſt in oculo ita *Idea* in animo: eſtque *Incomplexa* vel *Complexa.*

Apprehenſio ſimplex Incomplexa, eſt unius objecti, ut *calami,* vel etiam plurium confuſe; ut *calami, manus,* &c. *Complexa* plurium, ſed cum ordine quodam & reſpectu; ut *calami in manu.*

2. *Judicium* eſt quo mens non ſolum percipit duo objecta, ſed quaſi pro tribunali ſedens, expreſſe apud ſe pronuntiat, illa inter ſe convenire aut diſſidere.

Eſt enim Judicium aliud *Affirmativum*, quod vocatur etiam *Compoſitio*; aliud *Negativum* quod & *Diviſio*.

Porro tam particula *Eſt* quæ affirmando convenientiam exprimit, quam *Non-Eſt* quæ negando Diſſidium, appellatur *Copula*: (ſicut & Grammatica *conjunctiones Disjunctivas* habet;) atque hanc ſub determinatione cognoſcendo differt Judicium ab Apprehenſione complexa.

3. *Diſcurſus* eſt motus ſive progreſſus mentis ab uno Judicio ad aliud; quod & Ratiocinium dicitur; & ſignificatur Copula Illativa, qualis eſt *Ergo* aut alia ſimilis. V. g. *Qui eſt extra fortunæ poteſtatem eſt beatus. Sapiens eſt extra fortunæ poteſtatem* Ergo *Sapiens eſt beatus.*

Singulis operationibus ſui accidunt defectus. Apprehenſioni, *Indiſtinctio*; Judicio, *Falſitas*; Diſcurſui, *Mendoſa Collectio*. Quæ cum Sapientes animadverterent, & opportuna illis remedia excogitaſſent, præcepta ſua in unum compegere; eorumque Scientiam dixere *Logicam*, ſive *Artem Rationis*.

Eſt igitur *Logica* Ars inſtrumentalis dirigens mentem in cognitione rerum: ejuſque partes tres ſunt, pro operationibus mentis quas dirigit. 1. *De Simplici Apprehenſione*. 2. *De Judicio*. 3. *De Diſcurſu*.

§. 2. QUoniam vero inter docendum & diſputandum neque res aliqua, neque conceptus cui ſubjacet commode in medium afferri poteſt; neceſſe eſt vicaria utriſque ſigna ſubſtituere, quorum uſum idoneum docendo Logica mentem una ad bene operandum inſtruit.

Hujuſmodi ſigna apud homines recepta ſunt *Voces*: Nam *Vox* eſt ſignum rei vel conceptus ex inſtituto

tuto vicarium: & in significando primo quidem *declarat* conceptum, deinde *supponit* pro re. Dico autem *ex instituto* quia soni inarticulati, vocesque quas Natura sponte suggerit extra artem censentur.

Jam quæ simplicem Apprehensionem exprimit *Vox Simplex* est; quæ Judicium, *Complexa*; quæ Discursum, *Decomplexa*. Nam argumentum omne resolvitur in tres *Propositiones*, sive sententias, & propositio omnis complectitur voces, non semper numero, sed sensu semper tres; 1. *Subjectum*, sive de quo aliud dicitur. 2. *Prædicatum*, sive id quod dicitur. 3. *Copulam*, quæ utrisque media intercedit. Nam Subjectum & Prædicatum quoad sensum semper extrema sunt, & vocantur ideo *Termini propositionis*.

Atque hinc adeo vulgo dicitur Pars prima Logicæ versari circa *terminos simplices*, i.e. voces simplices Apprehensionem simplicem exprimentes: secunda circa *Propositionem*, sive Vocem complexam quæ Judicium exprimit: tertia vero circa *Syllogismum* sive Vocem decomplexam qua Argumentatio sive Discursus exprimitur.

§. 3. PRima igitur pars Logicæ, versatur circa *terminos simplices*; i.e. ejusmodi voces quæ solitariæ in propositione prædicari vel subjici possunt & vocantur ideo *Categorematicæ*, ut *homo, lapis*. Quædam enim Vocabula sunt tantum *Syncategoremata* sive compartes Subjecti aut Prædicati, ut *omnis, nullus*; Quædam etiam mixta, ut *semper*, i.e. omni tempore; *Nemo*, i.e. nullus homo; *Currit*, i.e. est currens; quo etiam modo verbum omne Grammaticum resolvi potest.

Verbum igitur *Logicum*, (nempe *purum*) præter Copulam nullum est: cætera ex participio & copula coalescunt.

Nomen Logicum est terminus simplex sine tem-

pore ſignificativus. Nam ex antedictis *terminus ſimplex* idem valet atque Vox articulata & recta & ex inſtituto ſignificans: ſiquidem excluſæ ſunt voces inarticulatæ quaſque natura ſponte ſuggerit; voces autem obliquæ ſunt Syncategoremata.

Multæ ſunt Nominis Diviſiones; quarum tres ſufficiunt hujus Loci inſtituto; ſed ob multiplicem earum uſum, quinque alias adjungam.

1. Nomen *ſingulare* eſt quod rem unam & ſolam ſignificat ut *Socrates*; *Commune* quod plura & eorum ſingula ſignificare poteſt ut *homo*.

2. " *Tranſcendens* quod ſolis omnibuſque veris En-
" tibus convenit, ut *ens, res, aliquid, unum, verum,*
" *bonum*: *Supertranſcendens* quod omnibus etiam fi-
" ctis, ut *imaginabile, cogitabile*: *Non-tranſcendens*
" omne aliud nomen.

3. " *Finitum* eſt cui abeſt particula *non*: *Infini-*
" *tum* cui præfigitur ut *non-homo*, i. e. omnia præ-
" ter hominem; unde particula *non*, dicitur *infi-*
" *nitans*.

4. " *Poſitivum* eſt quod ſignificat rem quaſi præ-
" ſentem: *Privativum* quod dicit abſentiam rei à
" ſubjecto capaci: *Negativum* quod ab incapaci. Sic
" *homo* eſt vox *poſitiva*; *videns* dicitur de homine
" *poſitive*; *cæcus* de homine *privative*, *cæcus*, ſeu po-
" tius *non-videns* de lapide *negative*.

5. *Univocum* eſt cujus una ſignificatio æque convenit multis ut *homo*: *Æquivocum* cujus diverſæ ut *Gallus*: *Analogum* cujus una inæqualiter ut *pes*. Vox ipſa dicitur *Univocum Univocans*; res ſignificata *Univocum Univocatum*, & ſic de cæteris.

6. " *Abſolutum* eſt cujus tota ſignificatio ſpectat
" rem per ſe ſumtam, ut *Juſtitia*: *Connotativum*
" quod eandem quaſi alteri nexam, ut *Juſtus*. *Con-*
" *cretum*, quod rem quaſi ſua natura liberam, ſed jam
" implicitam ſubjecto, ut *Juſtus*: *Abſtractum*, quod
" rem quaſi ſua natura nexam, ſed jam ſubjecto exem-

" tam, ut *Justitia.* Denique si Concretum sola ter-
" minatione diversum sit ab Abstracto ut *justus* à
" *justitia,* hoc *Denominans* dicitur, illud *Denomina-*
" *tivum,* Subjectum vero *Denominatum.*

" Denominativis accensentur aliquando Derivati-
" va illa quæ vel solam nominis Analogiam, vel
" solam rei vim, non utramque retinent ut *Stu-*
" *diosus studii & virtutis.* Sed ista verius *Con-*
" *jugata* sunt.

" Connotativum quoque dicitur de nominibus
" quorum conceptus se mutuo ingrediuntur, ut
" *Pater & filius:* nam & illa opponuntur abso-
" lutis; sed vocantur proprio nomine *Relativa.*

7. " *Convenientia* sunt quæ possunt de eodem si-
" mul dici ut *doctus & pius*: *Repugnantia,* sive *Op-*
" *posita,* quæ non possunt, ut *album & nigrum.*

" Oppositio *incomplexa* sive terminorum simpli-
" cium est omnino quadruplex: 1. *Relativa* in-
" ter terminos relativos, ut Patrem & filium.
" 2. *Contraria* inter *contrarios,* i. e. absolutos se
" mutuo pellentes ex subjecto alterutrius capaci,
" ut album & nigrum. 3. *Privativa* inter pri-
" vativum & positivum, ut videntem & cæcum.
" 4. *Contradictoria* inter positivum & negativum,
" intellige finitum & infinitum, ut hominem &
" non-hominem. Hæc est oppositionum maxi-
" ma, quia nullum admittit medium; neque *Par-*
" *ticipationis,* quale est fuscum respectu albi &
" nigri; neque *Abnegationis,* quale est lapis in-
" ter videntem & cæcum. Relativa contra om-
" nium minima; nam Relata non sunt opposita
" nisi ad idem sumantur.

8. Nomen *primæ intentionis* est Vox in communi usu posita. *Secundæ,* Vox artis, quam ex communi sermone sumptam Philosophia recudit denuo & moderatur.

§. 4. VOx Singularis dicitur alio nomine *Individuum*, ejusque significatum *Unum numero*: neque enim singulare est quicquid Unum dici potest; sed multa quæ sunt invicem similia, eatenus Unum censentur. Vocantur enim uno eodemque nomine; quod ipsa Vocis definitio non patitur, nisi in illis reipsa sit, vel saltem concipi possit una aliqua eademque Natura quæ huic nomini respondeat.

Talem reperit intellectus dum plura contemplando *abstrahit* ab eorum differentiis; i. e. spectat in rebus ea tantum quæ conveniunt, neglectis omnibus quibus dissident; adeoque fundamentum omne discriminis præter numerum eximit. Quare naturam sic abstractam cum sit omni singulorum differentiæ superstes, concipi par est non ut in singulis diversam, sed ut in omnibus eandem; adeoque *Universale* quiddam sive *Ens unum in multis*: ejusque signum idoneum erit Nomen *commune, Univocum, Secundæ intentionis*, uno verbo *Prædicabile*, sive Vox apta prædicari i. e. Univoce dici de multis.

§. 5. PRædicabilium capita constitui & definiri possunt ad hunc modum. Quicquid in multis reperiri potest vel est tota eorum essentia, vel ejus pars, vel cum essentia conjunctum. Quare Universalia vel (quod eorum redit) Prædicabilia sunt quinque, & non plura; viz. *Genus, Species, Differentia, Proprium, Accidens.*

Nam 1. *Genus*, est quod prædicatur de pluribus ut eorum essentiæ *pars materialis* sive communis; ut *animal*. 2. *Differentia*, quæ ut essentiæ *pars formalis* sive discretiva; ut *rationale*. 3. *Species*, quæ ut tota essentia; ut *homo*. 4. *Proprium*, quod ut essentiæ junctum necessario; ut *risibile*. 5. *Accidens*, quod ut essentiæ junctum contingenter; ut *album, nigrum, sedere.*

Patet

Patet hinc 1° De iis *dici Prædicabile* quibus *ineſt Univerſale*. *Genuſque* adeo quod eſt plurium eſſentiarum vel ſpecierum pars communis, de *ſpecie differentibus*, h. e. de diverſis ſpeciebus quas ingreditur dici; ut *animal* de *homine* & *bruto*. *Speciem* vero de *numero differentibus*, h. e. de diverſis individuis, quorum ſingula habent eſſentiam ſpeciei vocabulo ſignificatam; ſic *homo* de *Socrate* & *Platone* dicitur, & de omnibus quibus natura ineſt humana. Reliqua vero Prædicabilia (prout inferius patebit) eadem de cauſa tam de ſpecie quam numero differentibus dicuntur.

Et NB ex recepto more loquendi Genus & Speciem *prædicari in* (i. e. reſpondere quæſtioni factæ per) *Quid*; Differentiam in *Qualequid*; Proprium & Accidens in *Quale*. Unde facile eſt conficere Vulgatas Prædicabilium definitiones. Nam *Genus* definitur *Prædicabile quod prædicatur de pluribus ſpecie differentibus in Quid*. *Differentia* quod *de pluribus ſpecie vel numero differentibus in Qualequid* &c.

Patet 2° *Genus* eſſe *Totum* quiddam, nempe *Logicum*, ſive in modo loquendi; quatenus continet (i. e. prædicationis ambitu complectitur) ſpecies tanquam *partes* ſui *ſubjectivas*. *Speciem* quoque *Totum* eſſe, nempe *Metaphyſicum*, ſive in modo concipiendi; quatenus continet (i. e. ad perfectionem ſui poſtulat) Genus, tanquam *partem* ſui *eſſentialem*. Unde Differentia Generi accedens dicitur *Genus* ipſum *dividere* quatenus ejus ſignificata diſtinguit, & *ſpeciem conſtituere* quatenus ejus eſſentiam complet.

§. 6. GEnus aliud *Summum* aliud *Subalternum* eſt: *Species* quoque in *Subalternam* & *Infimam* diſtinguitur. Genus ſummum eſt quod nulli, Species infima quæ omni *cognato Generi* ſubjicitur: Genus vel Species ſubalterna quæ & cognato Generi ſubjicitur, & de cognata Specie prædicatur.

Voco

Voco autem *Cognata* quæ ex iiſdem Individuis perpetua abſtractione colliguntur; ut *Homo, Animal, Vivens, Corpus, Subſtantia*: quæ ex *Socrate, Platone* &c. expurgatis continue differentiis oriuntur.

Quare 1. *Differentia* eſt vel *Generica*, quæ conſtituit Speciem Subalternam; vel *Specifica*, quæ infimam: hæc eſt quæ de numero differentibus, illa quæ de ſpecie differentibus prædicatur. Exempla *Senſibile* & *Rationale*.

2. *Proprium* quoque vel *Genericum* eſt, quod neceſſario comitatur eſſentiam Generis ſummi vel ſubalterni; atque ex illa adeo fluere atque oriri dicitur: vel *Specificum* quod fluit ab eſſentia ſpeciei infimæ: Illud itaque de pluribus ſpeciebus, hoc de una ſpecie & pluribus Individuis prædicatur. Exempla *Mobile* & *Riſibile*.

Proprium tamen aliunde quadrifariam dicitur. 1. Quod convenit ſoli ſed non omni; ſcil. ſoli Speciei ſed non omni ejus Individuo; ut *homini eſſe Grammaticum*. 2. Quod omni ſed non ſoli; ut *homini eſſe bipedem*. 3. Quod omni & ſoli ſed non ſemper; ut *homini caneſcere*. 4. Quod omni, ſoli, & ſemper; ut *homini riſibilitas*. Hujuſmodi Proprium eſt quod conſtituit Quartum Prædicabile.

Accidens cum eſſentiæ junctum ſit contingenter, adeſſe igitur vel abeſſe poteſt, ſalva interim eſſentia ſubjecti: cui tamen aliquando tam tenaciter inhæret, ut cogitatione ſola divelli atque ſeparari poſſit; ut *Mantuanum eſſe à Virgilio*. Quare vocatur *Inſeparabile*. Quod autem actu ſive reipſa ſeparari poteſt; ut albedo à pariete dicitur *Separabile*.

§. 7. QUemadmodum Vox Singularis dicitur *Individuum*, ita & Communis *Dividua* dici poteſt. Eam enim per Metaphoram dividere dicitur, qui plura ejus ſignificatà recenſet, nam in uno multa diſtinguit. Ita qui *animal* dicit *eſſe* (i. e. vocabulum

animal

animal *significare) hominem* & *brutum,* dicitur *animal in hominem brutumque dividere.*

Quare *Divisio* est distincta enumeratio plurium quæ communi nomine significantur. Estque analoga distributioni totius in partes. Unde & nomen ipsum Commune dicitur *Totum Divisum,* & distincta ejus significata, *Partes* sive *membra dividentia* & bene Dividendi leges statuuntur tres.

1. Dividentia sigillatim minus contineant (i. e. arctius significent) quam Divisum. Nam Totum est majus partibus singulis. 2. Dividentia conjunctim plus minusve ne contineant quam Divisum. Nam Totum est æquale partibus universis. 3. Membra Divisionis sint opposita (i. e. in se invicem ne contineantur) nam sine distinctione frustra est partitio.

§.8. DIvisionem excipit (quæ per Metaphoram quoque dicitur) *Definitio;* cujus est assignare conceptus & voces, quibus ea quæ ab invicem distincta volumus, velut agrorum fines ex limitibus suis dignoscantur. Quæ cum definitis notiora esse debeant magisque obvia, Definitio vulgo dicitur *Oratio explicativa definiti. Oratio* inquam ut à nomine distinguatur; *Explicativa* quoque nam & nomen *exprimit.*

Definitio alia *Nominalis* est, quæ vocis significationem aperit; alia *realis* quæ rei naturam. *Realis* iterum vel *Accidentalis,* sive *Descriptio* quæ definito accidentia (puta causas, effectus, proprietates aliaque id genus) assignat; vel *Essentialis,* quæ partes essentiæ constitutivas. *Essentialis* denique vel *Metaphysica* sive *Logica,* quæ Genus & Differentiam; vel *Physica* quæ partes Essentiæ physicas, i. e. realiter distinctas: nam Genus & Differentia sola mente distinguuntur.

E.g. Definitur homo *Nominaliter* qui ex humo. *Accidentaliter* Animal bipes implume. *Metaphysice* Animal

Animal rationale. *Physice* Ens naturale constans corpore organico & anima rationali.

Bonæ Definitionis leges potissimum tres sunt.

1. Definitio sit adæquata definito: alias non explicat definitum. Quæ enim angustior est explicat tantum *partem*, cum definitum sit *totum*; quæ laxior explicat *totum*, cum definitum sit tantum *pars*. 2. Ut *per se* clarior sit & notior definito: alias non explicat omnino. Dico tamen *per se*, quia *per accidens* potest minus intelligi quod notius est sua natura. 3. Ut justo vocum propriarum numero absolvatur: nam ex Metaphoris oritur ambiguitas, ex nimia brevitate obscuritas, ex prolixitate confusio.

LIB. I. CAP. II.

De Propositione Categorica pura.

§. 1. SEcunda Pars Logicæ agit de *Propositione* sive *Enuntiatione*; quod est signum secundæ operationis Intellectus, sive Judicium verbis expressum.

Quare ad Propositionem legitimam requiritur

1. Quoad vocem ut sit *Oratio affirmans vel negans*, quæ est ejus *essentia*.

2. Quoad sensum ut *verum vel falsum significet* (id scil. quod res est vel secus dicat) quod essentiæ necessario nexum, & proinde *proprietas* est. Unde &

3. Non est ambigua; sic enim orationes esset. Nec 4. Solæca vel mutila; sic enim nihil significaret.

Quare ea demum Propositio legitima censebitur, quæ juxta definitionem vulgatam est *Oratio Indicativa, congrua, & perfecta, verum vel falsum significans, sine ambiguitate.*

§. 2. Ejus

§. 2. EJus Divisiones variæ sunt;

1. *Categorica* est quæ enuntiat absolute; ut *Homo est risibilis*. *Hypothetica* quæ sub conditione; ut *si Homo est rationalis est risibilis. Vel dies est vel nox.*

Quod Categorica dicit nihilo nexum est, quasi per se subsistens: quod Hypothetica, conditioni substat. Unde & hæc Divisio peti dicitur à *Substantia* Propositionis; & per ejus membra respondetur interroganti *Quæ est Propositio?*

Categorica rursus dividitur in *Puram* & *Modalem*. Hypothetica in *Conditionalem*, *Disjunctivam* &c. Categorica pura, sive *Propositio de inesse*, est, quæ pure affirmat vel negat; i. e. simpliciter dicit Prædicatum inesse vel non inesse subjecto; ut *Homo est animal. Homo non est lapis.* Modalis quæ cum *Modo*, h. e. vocabulo exprimente quomodo Prædicatum insit subjecto; ut *Necesse est hominem esse animal. Impossibile est hominem esse lapidem.* De Categorica pura & quidem sola in præsentiarum loquor, de cæteris alibi dicturus.

2. *Affirmativa* est cujus Copula affirmativa est; ut *Homo est animal. Non progredi est regredi. Negativa*, cujus negat; ut *Homo non est lapis. Nullus avarus est dives. Vera*, quæ quod res est dicit; ut *Homo est animal. Falsa*, quæ secus; ut *Homo est lapis.* Et cum per hasce species bene respondeatur interroganti *Qualis est Propositio* (respondent enim per Differentiam & Proprium quæ in quale prædicantur) dicuntur hæ duæ divisiones peti à *Qualitate* Propositionis. Prior à *Qualitate Vocis*, sive *Essentiali*; Posterior à *Qualitate rei*, sive *Accidentaria*.

3. *Universalis* est quæ subjicit terminum communem (cum signo universali, *omnis*, *nullus*, &c. adeoque) pro universis suis significatis distributive sumptum. *Particularis*, quæ terminum communem (cum signo particulari *aliquis*, *quidam*, &c. adeoque) ex

parte

parte tantum ſignificantem. *Singularis*, quæ vocem (vel ſponte, vel ex ſigno ſaltem) Individuam; ut *Socrates* legit, *Hic homo eſt doctus*. *Indefinita*, quæ (terminum communem ſine ſigno & proinde) ancipitem: nam manente formula, vim recipit diverſam; ut *Homo eſt Animal*, nempe *omnis*: *Homo eſt doctus*, *Aliquis* ſcil.

Petitur hæc Diviſio à *Quantitate* Propoſitionis; nempe numero eorum pro quibus ſubjectum ſupponit: unde & per has ſpecies bene reſpondetur interroganti *Quanta ſit Propoſitio?* Hanc doctrinam Scholaſtici hujuſmodi carmine ſunt complexi;

Quæ? Ca. vel *Hyp. Qualis Ne* vel *Aff. Quanta?*
Uni. Par. In. Sing.

§. 3. PRopoſitio Singularis in Syllogiſmo æque poteſt Univerſali. Nam Subjectum ejus ſupponit pro omni ſuo ſignificato. *Socrates eſt homo* Univerſalis eſt, quia omnis ille Socrates tantum unus eſt. Indefinitæ quantitas judicatur ex materia Propoſitionis ſive habitudine connexionis extremorum quæ triplex eſt; 1. *Neceſſaria*, quando extrema eſſentialiter conveniunt; 2. *Contingens*, quando accidentaliter tantum; 3. *Impoſſibilis*, quando eſſentialiter differunt. Unde Propoſitio Indefinita pro Univerſali habetur, in materia impoſſibili & neceſſaria; pro Particulari vero in contingenti.

Quare Quantitas Propoſitionis, quatenus ad Syllogiſmum facit eſt duplex; *Univerſalis* & *Particularis*. Et nota, quod Univerſalis affirmans ſymbolum habet A; negans E: Particularis affirmans ſymbolum I, negans O.

Aſſerit A; negat E: Univerſaliter ambæ
Aſſerit I; negat O: ſed Particulariter ambo.

In Univerſali, ſignum affirmans diſtribuit tantum Subjectum: Negans, etiam Prædicatum. Nam ut verum ſit *Omne a eſt b*, ſufficit aliquod *b* conveni-

re

re omni *a*: ſed falſum eſt *nullum a eſſe b*, ſi vel aliquod *b* conveniat alicui *a*. Eodem argumento, ut ſit verum *Aliquod a eſt b*, ſufficit ſi vel aliquod *b* conveniat alicui *a*: ſed falſum eſt quod *aliquod a non eſt b*, niſi illud *a* differat à quovis *b*. Et proinde

In particulari, nullus terminus diſtribuitur, præter negantis prædicatum, quod ſemper diſtribuitur.

Quanquam igitur fieri poteſt ut prædicatum diſtribuatur in affirmante, tamen non eſt neceſſarium; ſed *per accidens* fit, & *virtute ſignificati*, non *virtute ſigni*. In ſtatuendis autem Propoſitionum legibus, ſpectandum eſt id tantum quod ſtructura poſtulat, non quicquid ſenſus admittit: cum illud eſſentiale, & perpetuum ſit; hoc mutabile, & incertum.

Hæc igitur regula generalis eſto, quod in Propoſitione A, ſubjectum tantum diſtribuitur; in O tantum Prædicatum; in I neutrum; in E utrumque.

§. 4. PRopoſitionibus accidunt *Oppoſitio* & *Converſio*. *Opponi* dicuntur duæ, quæ cum ſubjecta habeant & prædicata omnino eadem, Quantitate tamen, vel Qualitate vocis, vel utraque pugnant.

Oppoſitionis doctrina tota Colligitur & Demonſtratur ex appoſito Schemate, in quo A.E.I.O. ſunt quatuor Propoſitiones quantitate ſua & qualitate ſignatæ: quæ ſunt *v. f.* (hoc eſt, *veræ* vel *falſæ*) pro materia *n. i. c.* (hoc eſt, *neceſſaria, impoſſibili, contingente*,) quod ex ipſa materiæ definitione ſatis patet. De *neceſſaria*;

n. v.				f. n.
i. f.	A	Contrariæ	E	v. i.
c. f.				f. c.
	Subalternæ	Contra-dictoriæ / Contradictoriæ	Subalternæ	
n. v.				f. n.
i. f.	I	Subcontrariæ	O	v. i.
c. v.				v. c.

quia Propoſitionis extrema in ea eſſentialiter conveniunt: De *impoſſibili*; quia in ea eſſentialiter differunt: De *contingenti*; quia ſecus non eſſet materia contingens. Inſpecto igitur hoc Schemate facile eſt.

1. Oppoſitionis *ſpecies* numerare; quæ ſunt vulgo quatuor: ***Contradictoria, Contraria, Subcontraria, Subalterna.***

2. Singularum definitiones conficere. V. g. ***Oppoſitio Contradictoria eſt inter*** (A. O. vel E. I. hoc eſt) ***duas Categoricas quantitate pariter & qualitate pugnantes. Contraria inter*** (A. E. h. e.) ***duas univerſales qualitate pugnantes*** &c.

3. Oppoſitarum Canones quatuor eruere & demonſtrare hunc in modum.

1. Contradictoriæ A. O. vel E. I. ſunt in nulla materia ſimul veræ; in nulla ſimul falſæ; ſed in quacunque una vera, falſa altera.

Sed notandum eſt ad Contradictionem requiri quatuor: nempe loqui de eodem 1. *eodem modo.* 2. *ſecundum idem.* 3. *ad idem.* 4. *in eodem tempore*: quarum conditionum ſi defuerit aliqua, poſſunt *Eſt* & *Non eſt* inter ſe bene convenire. E. g. 1. Cadaver hominis *eſt* & *non eſt* homo: *Eſt* enim homo mortuus; *Non eſt* homo vivus. 2. Zoilus *eſt* & *non eſt* niger: *Eſt* enim Crine ruber, niger ore. 3. Socrates *eſt* & *non eſt* comatus: nempe *eſt* ad Scipionem *non eſt* ad Xenophontem comparatus. 4. Neſtor *eſt* & *non eſt* ſenex: *Eſt* enim, ſi de tertia ejus ætate, *non eſt* ſi de prima loqueris.

2. Contrariæ A. E. in nulla ſimul veræ; in Contingenti, ſimul falſæ; in cæteris, una vera, falſa altera; nempe in Neceſſaria, vera A, falſa E; in Impoſſibili, vera E, falſa A.

3. Subcontrariæ I. O. in Contingenti, ſimul veræ; in nulla ſimul falſæ; in Neceſſaria vera I, falſa O; in Impoſſibili, vera O, falſa I.

4. Sub-

4. Subalternæ A. I. vel E. O. & simul veræ, & simul falsæ, & una vera, falsa altera esse possunt. Nam in Necessaria simul veræ sunt A. I; in Impossibili, simul veræ E. O; In eadem, simul falsæ, A. I. & in Necessaria, simul falsæ E. O. In Contingenti, (propter A. E. falsas, I. O. veras) A. I, vel E. O, sunt una vera, falsa altera.

" Possunt etiam aliter hi Canones Oppositarum, " cum pluribus aliis, tum hoc quoque modo demon- " strari.

" 1. Contradictoriæ A. O. vel E. I. nec *simul ve-* " *ræ* nec *simul falsæ* esse possunt. Quod enim una " negat, idem altera de eodem, secundum idem, af- " firmat: Id vero fieri nec natura patitur, nec sensus " ipse communis. Quare.

" *α*. Si Universalis vera sit, particularis quæ sub " ea continetur vera est. Et

" *β*. Si Particularis falsa sit, Universalis quæ eam " continet falsa est: Quoniam enim Subjectum in " Universali distribuitur; fit ut in ea, & in Particu- " lari, idem, de eodem, secundum idem, dicatur: " vere igitur & falso simul dici, (hoc est, affirmari si- " mul & negari) nequit.

" 2. Contrariæ A. E. non possunt esse *simul veræ:* " sed in materia contingenti sunt *simul falsæ*. Nam. " 1o. Exponatur Universalis vera; Ergo particularis " vera per 1. *α*; Ergo quæ particulari contradicit fal- " sa per 1. Sed hæc est Expositæ contraria.

" 2o. Exponatur Universalis de materia contin- " genti; Ergo & hæc falsa est, & Particularis vera, " vi materiæ: Ergo quæ particulari contradicit falsa " per 1. Sed hæc est Expositæ Universali contraria.

" 3. Subcontrariæ I. O. *simul falsæ* esse non pos- " sunt: sed *simul veræ*, vel *una vera, falsa altera,* " esse possunt. Sunt enim duæ duarum Contrariarum " Contradictoriæ, ut in Schemate patet, cum con- " trariis decussatim comparandæ. Quare. (per 1. & 2.)

"Subcontrariæ ſunt in nulla materia ſimul *falſæ*; "quia Contrariæ in nulla *ſimul veræ.* Subcontra-"riæ in contingenti ſimul veræ; quia Contrariæ in "eadem ſimul falſæ. In impoſſibili vero, & neceſſa-"ria, Eadem utriſque lex eſt, ut ſit una vera, falſa altera

"4. Subalternæ A. I. vel E. O. & *ſimul veræ*, & "*ſimul falſæ*, & *una vera*, *falſa altera*, eſſe poſſunt. "Nam 1°. Si ſubalternans (nempe Univerſalis) vera "ſit, Subalternata (ſive Particularis) vera eſt (per 1. *α.*) "2°. Si Subalternata falſa, Ergo Subalternans falſa "(per 1. *β.*) 3°. Si Subalternans falſa, Ergo quæ illi "contradicit, vera (per 1.) Ergo hujus Subcontraria, "quæ eſt Expoſitæ ſubalternata, vera vel falſa eſſe "poteſt (per 3.) 4°. Si Subalternata vera, Ergo quæ "illi contradicit falſa (per 1.) Ergo hujus Contra-"ria, quæ eſt expoſitæ Subalternans, vera vel falſa "eſſe poteſt (per 2.)

§. 5. *Converti* dicitur Propoſitio, cujus extrema tranſponuntur. Variis id modis fieri poteſt, ſed præſertim duobus: 1. *Simpliciter*, quando tam quantitas, quam utraque qualitas ſervatur. 2. *Per accidens*, quando ſervata qualitate, quantitas mutatur.

fEcI Simpliciter convertitur EvA per Acci & converſio utrobique illativa eſt.

Nam 1. ſit vera E, puta *Nullum A eſt B*: Ergo (cum uterque terminus diſtribuatur,) quodvis A differt à quovis B. Ergo viciſſim: Ergo *Nullum B eſt A.* 2. Sit vera I: Ergo falſa eſt ejus Contradictoria E: Ergo & contradictoriæ ſimpliciter converſa: Ergo quæ converſæ contradicit, (i. e. expoſitæ ſimpliciter converſa) eſt vera. 3. Sit vera E: Ergo & ejus ſimpliciter converſa: Ergo & converſæ ſubalternata: quæ eſt expoſitæ converſa per accidens. 4. Sit vera A: Ergo & ejus ſubalternata: Ergo & ſubalternatæ ſimpliciter converſa: quæ eſt expoſitæ per Accidens.

Cæteræ Converſiones, cum ſint partim ambiguæ, partim falſæ, partim ad præcepta Syllogiſmorum inutiles, in Logica negliguntur.

LIB. I. CAP. III.

De Syllogiſmo Categorico puro.

§. 1. TErtia pars Logicæ agit de *Argumento* ſive *Syllogiſmo* quod eſt ſignum tertiæ operationis intellectus; nempe *Diſcurſus*, vel *Ratiocinium* Propoſitionibus expreſſum.

Quare cum Diſcurſus ſit progreſſus mentis ab uno judicio ad aliud, perſpicuum eſt in eo requiri 1. Aliquid unde diſcurſus ordiatur. 2. Aliud quo perveniat. 3. Ea ſic ab invicem pendere, ut unum ex alio, & alius vi innoteſcat; ſecus enim, unum poſt aliud cognoſcere, eſt tantum ſæpe judicare.

Jam ex quo aliud cognoſcendum eſt, ipſum certe præcognoſci debet; & proinde quaſi ſine diſcurſu notum, *antecedere*, *poni*, *præmitti*; & ex eo reliquum *concludi*, *colligi*, *inferri* & *ſequi* dicitur. Eſt autem duplex *conſequentia*

1. *Materialis*; quando ex Antecedente Conſequens infertur, ſola vi Terminorum, quæ eſt *Argumenti materia*: ut, *homo eſt animal* Ergo *eſt vivens*.

2. *Formalis*, quando infertur propter ipſum colligendi modum, quæ eſt *argumentti forma*; ut *B eſt A. C eſt B* Ergo *C eſt A*. Mutatis terminis & ſervata eorum diſpoſitione, Materialis plerumque fallit, Formalis ſemper obtinet: & proinde hæc ſolum in Logica ſpectatur, illa tanquam mutabilis & lubrica negligitur.

Hiſce intellectis, opinor ſatis conſtare quo ſenſu definiatur *Syllogiſmus*, *Oratio in qua poſitis quibuſ-*

dam atque concessis necesse est aliud evenire præter & propter ea quæ posita sunt atque concessa.

§. 2. MUltæ sunt ejus species; sed una tantum præsentis instituti; nempe *Categoricus simplex*, i. e. qui constat tribus Propositionibus de inesse. E quibus duæ priores sunt Antecedens, tertia Consequens; quæ extra Syllogismum spectata (scil. quamdiu hæret in incerto) *Problema*, & *Quæstio* dicitur; in Syllogismo autem (nempe post fidem factam) *Conclusio*. Quæstionis duo sunt extrema, Subjectum & Prædicatum; quorum de Convenientia vel Dissidio inquiritur, ope termini alicujus tertii; idque propter Canones sequentes, in quibus vis omnis Syllogistica fundatur.

1. Quæ conveniunt in uno aliquo eodemque tertio, ea conveniunt inter se.

2. Quorum unum convenit, alterum differt uni & eidem tertio, ea differunt inter se.

3. Quæ non conveniunt in uno aliquo eodemque tertio, ea non conveniunt inter se.

Sunto enim A & C, nec assignari possit ejusmodi tertium, Ergo nihil habent commune; Ergo non conveniunt inter se.

4. Quorum neutri inest quod non sit in alio, ea non differunt inter se.

5. Quæ non probantur convenire in uno aliquo eodemque tertio, ea non probantur convenire inter se. Dubitari enim potest utrum detur ejusmodi tertium, & dubitatio ista non tollitur.

6. De quibus non probatur, convenire unum eidem alicui tertio cui alterum differt, ea non probantur differre inter se. Dubitari enim potest utrum detur ejusmodi tertium, h. e. utrum alterutri insit quod non est in reliquo; & dubitatio ista non tollitur.

§. 3. Ex

§. 3. EX ſex hiſce Principiis Syllogiſmi ſtructura ſic deducitur.

1. In omni Syllogiſmo ſunt tres & tres tantum termini. Nam Syllogiſmus omnis probat aliquam concluſionem: Et in illa ſunt duo tantum extrema: Et illa neque convenire, neque differre probatur, ſine uno, unoque tantum tertio.

Jam Prædicatum Quæſtionis, dici ſolet *majus extremum, major terminus*; Subjectum Quæſtionis, *minor*; Terminus vero tertius cui quæſtionis extrema comparantur, Ariſtoteli *Argumentum*, vulgo *Medium*: Nam Prædicatum Quæſtionis plerumque amplius eſt Medio; hoc minori.

2. In omni Syllogiſmo ſunt tres & tres tantum Propoſitiones. Duæ præmiſſæ, in quibus Medium cum extremis ſeorſim conferatur (nempe *Major*, in qua cum majori; *Minor* in qua cum minori;) una *Concluſio*, in qua extrema invicem committantur.

NB. 1. Quod Major dici ſolet ſimpliciter *Propoſitio*; Minor, *Aſſumptio*. 2. Quod Medium non ingreditur concluſionem, alias idem per idem probaretur; adeoque non eſſent tres termini.

3. Ancipiti medio nihil conficitur. Neque enim affertur in hoc caſu unum aliquod idemque tertium vel in quo extrema conveniant, vel cui unum conveniat, alterum differat.

4. Medium non diſtributum eſt anceps. Eſto enim B terminus communis in b & β diviſibilis; Ergo b & β ſunt oppoſita: & tamen vere dicitur Aliquod B eſt b & Aliquod B eſt β. Quare aliquod B eſt Medium anceps.

5. Quare Medium in præmiſſis ſemel ad minimum diſtribui debet; ſufficit tamen ſi vel ſemel diſtribuatur. Nam 1. ad probandum A eſt C conveniat C alicui B, & A omni; Ergo eidem alicui B: Ergo affertur unum aliquod idemque tertium &c. 2. ad pro-

probandam A non eſt C conveniat C alicui B, & A differat omni; Ergo eidem alicui B: Ergo affertur &c.

6. Proceſſus ab extremo non diſtributo in præmiſſis, ad idem diſtributum in concluſione vitioſus eſt. Nam ex *aliquo* non ſequitur *Omne*. Eſto enim verum quod aliquod; Ergo poteſt eſſe verum quod aliquod non; (nam Subcontrariæ poſſunt eſſe ſimul veræ:) Ergo de aliquo poteſt affirmari quod non de omni. Eſto rurſus verum quod aliquod non; Ergo poteſt eſſe verum quod aliquod: Ergo de aliquo poteſt negari quod non de omni.

7. Præmiſſis negantibus nihil probatur. Affertur enim tertium cui utrumque extremum differt; non autem cui vel utrumque conveniat, vel unum conveniat alterum differat.

8. Si præmiſſarum altera ſit negativa, erit etiam Concluſio. Nam præmiſſarum reliqua eſt affirmativa: Ergo extremorum unum differt medio, alterum convenit: Ergo extrema differunt inter ſe: Ergo concluſio eſt negativa.

9. Contra ſi Concluſio ſit negativa erit etiam altera præmiſſarum. Nam extrema differunt inter ſe: Ergo eorum unum convenit medio, alterum differt: Ergo præmiſſarum altera affirmat, reliqua negat.

10. Præmiſſis particularibus nihil probatur. Nam præmiſſarum altera affirmat: Ergo in illa medium non diſtribuitur: Ergo diſtribui debet in reliqua: Ergo illa eſt negativa in qua medium prædicatur. Ergo concluſio negativa: Ergo prædicatum ejus diſtribuitur, quod in præmiſſis non eſt diſtributum; Fuit enim vel affirmativæ terminus alter, vel ſubjectum negativæ; horum vero nullus diſtribuitur.

11. Si præmiſſarum altera particularis ſit, concluſio quoque particularis eſt. Sit enim 1. Præmiſſarum altera particularis affirmativa: Ergo in illa nec extremum ſuum nec medium diſtribuitur: Ergo medium

dium diſtribuitur in reliqua, quæ etiam Univerſalis eſt, ſitque 1. Affirmativa: Ergo in illa medium ſubjicitur, & extremum medio attributum non diſtribuitur: Ergo neutrum extremorum diſtribuitur in præmiſſis: Ergo neutrum in concluſione: Ergo concluſio particularis affirmativa eſt. Sit 2. Negativa: Ergo concluſio negativa: ſed debet habere extremum non diſtributum: Ergo particularis negativa eſt.

Sit 2. Præmiſſarum altera particularis negativa: Ergo Reliqua Univerſalis affirmativa: Ergo in præmiſſis duo tantum termini diſtribuuntur: Ergo alterum extremorum non diſtribuitur: Ergo Concluſio habet extremum non diſtributum: Ergo cum negativa ſit, erit etiam particularis.

12. Quod ſi Concluſio particularis ſit, non neceſſe eſt præmiſſarum alteram particularem eſſe. Fieri enim poteſt ut inſtituto meo ſufficiat ſubalternata, quando ſubalternans potuit inferri. Et cum illæ ſint ſimul veræ, liberum eſt utramvis inferre. Quanquam ſtricte loquendo, Argumentatio iſta non eſt accurata; nam Subalternatæ veritas non immediate deducitur ex præmiſſis, ſed ex ſubalternante.

Syllogiſmi generales regulas complectitur hoc Tetraſtichon,

Diſtribuas medium; nec quartus terminus adſit.
Utraque nec præmiſſa negans, nec particularis.
Sectetur partem Concluſio deteriorem.
Et non diſtribuat, niſi cum præmiſſa, negetve.

§. 4. SUpereſt per haſce regulas inquirere quot modis componi poſſunt tres Propoſitiones de ineſſe, ut Syllogiſmum conficiant. Qua in inquiſitione duo ſpectanda ſunt.

1. *Modus*, ſive legitima determinatio Propoſitionum ſecundum Quantitatem & Qualitatem.

2. *Figura*, ſive legitima diſpoſitio Medii cum partibus Quæſtionis.

Modi

Modi ſunt in univerſum 64. Nam ut ſupra oſtenſum eſt, ad Syllogiſmum faciunt Propoſitiones tantum quatuor A. E. I. O. Quare concipi poteſt Quadruplex tantum Major in Syllogiſmo; cuilibet vero Majori quadruplex tantum Minor adjungi; unde 16. paria præmiſſarum: & ſingulis præmiſſis quadruplex tantum Concluſio; unde 64. Modi Syllogiſmorum.

AAA. AAE. AAI. AAO. * AEA. AEE. AEI. AEO. * AIA. AIE. AII. AIO. * AOA. AOE. AOI. AOO.

EAA. EAE. EAI. EAO. * EEA. EEE. EEI. EEO. * EIA. EIE. EII. EIO. * EOA. EOE. EOI. EOO.

IAA. IAE. IAI. IAO. * IEA. IEE. IEI. IEO. * IIA. IIE. III. IIO. * IOA. IOE. IOI. IOO.

OAA. OAE. OAI. OAO. * OEA. OEE. OEI. OEO. * OIA. OIE. OII. OIO. * OOA. OOE. OOI. OOO.

Ex his excluduntur ſedecim per Regulam 7, propter præmiſſas negantes, viz. EEA. EEE. EEI. EEO. * EOA. EOE. EOI. EOO. * OEA. OEE. OEI. OEO. * OOA. OOE. OOI. OOO. Duodecim per Reg. 10. propter præmiſſas particulares, viz. IIA. IIE. III. IIO. * IOA. IOE. IOI. IOO. * OIA. OIE. OII. OIO. Duodecim per Reg. 8. quia præmiſſarum altera negat, ſed non Concluſio, viz. AEA. AEI. AOA. AOI. * EAA. EAI. EIA. EII. * IEA. IEI. * OAA. OAI. Octo per Reg. 11. quia præmiſſarum altera particularis eſt, ſed non concluſio, viz. AIA. AIE. AOE. * EIE. * IAA. IAE. IEE. * OAE. Denique quatuor per Reg. 9. quia concluſio negativa eſt ſed neutra præmiſſarum, viz. AAE. AAO. AIO. * IAO.

Excluduntur igitur in univerſum Modi 52 = 16 + 12 + 12 + 8 + 4. è quibus multi contra plures regulas peccant, quamvis una tantum notetur.

Superſunt (64 — 52 =) 12 Modi ad Syllogiſmum utiles, viz. AAA. AAI. AEE. AEO. AII. AOO. * EAE. EAO. EIO. * IAI. IEO. * OAO.

§. 5. Figuræ

§. 5. FIguræ Syllogiſmorum ſunt 4. Nam Medium quod cum utroque extremo comparatur, vel 1. ſubjicitur majori & tribuitur minori, & fit *figura prima*; vel 2. tribuitur utrique, & fit *ſecunda*; vel 3. ſubjicitur utrique, & fit *tertia*; vel 4. tribuitur majori & ſubjicitur minori, & fit *quarta*. Quæ omnia ſequenti Schemate declarantur.

Diſpoſitio trium terminorum. Scil. majoris A. medii B. minoris C. in Figura

1.	2.	3.	4.
B. A.	A. B.	B. A.	A. B.
C. B.	C. B.	B. C.	B. C.
C. A.	C. A.	C. A.	C. A.

Quare quælibet Figura excludit adhuc ſex modos. Nempe

1. Propter Medium non diſtributum. Prima duos IAI. OAO. Secunda quatuor AAA. AAI. AII. IAI. Quarta duos AII. AOO.

2. Propter proceſſum majoris illicitum. Prima quatuor AEE. AEO. AOO. IEO. Secunda duos IEO. OAO. Tertia quatuor AEE. AEO. AOO. IEO. Quarta duos IEO. OAO.

3. Propter proceſſum minoris illicitum. Tertia duos AAA. EAE. Quarta duos AAA. EAE.

Superſunt Modi certo & neceſſario concludentes 24. ſex in qualibet Figura.

I.

*b*Ar	Omne B eſt A	
*b*A	Omne C eſt B:	*Ergo*
*r*A	Omne C eſt A.	
*c*E	Nullum B eſt A	
*l*A	Omne C eſt B:	*Ergo*
*r*E*nt*	Nullum C eſt A.	
*d*A	Omne B eſt A	
*r*I	Aliquod C eſt B:	*Ergo*
I	Aliquod C eſt A.	

*f*E Nul-

*f*E Nullum B eſt A
*r*I Aliquod C eſt B: *Ergo*
O Aliquod C non eſt A.

A Omne B eſt A
A Omne C eſt B: *Ergo*
I Aliquod C eſt A.

E Nullum B eſt A
A Omne C eſt B: *Ergo*
O Aliquod C non eſt A.

II.

*c*E*ſ* Nullum A eſt B
A Omne C eſt B: *Ergo*
*r*E Nullum C eſt A.

*c*A*m* Omne A eſt B
E*ſ* Nullum C eſt B: *Ergo*
*tr*E*s* Nullum C eſt A.

*f*E*ſ* Nullum A eſt B
*t*I Aliquod C eſt B: *Ergo*
*n*O Aliquod C non eſt A.

*b*A*r* Omne A eſt B
O*k* Aliquod C non eſt B: *Ergo*
O Aliquod C non eſt A.

E Nullum A eſt B
A Omne C eſt B: *Ergo*
O Aliquod C non eſt A.

A Omne A eſt B
E Nullum C eſt B: *Ergo*
O Aliquod C non eſt A.

III.

*d*A*r* Omne B eſt A
A*p* Omne B eſt C: *Ergo*
*t*I Aliquod C eſt A.

*f*E*l* Nul-

*f*E*l*	Nullum	B	eſt	A	
A*p*	Omne	B	eſt	C:	*Ergo*
*t*O*n*	Aliquod	C	non eſt	A.	
*d*I*ſ*	Aliquod	B	eſt	A	
A*m*	Omne	B	eſt	C:	*Ergo*
I*s*	Aliquod	C	eſt	A.	
*b*O*k*	Aliquod	B	non eſt	A	
A*r*	Omne	B	eſt	C:	*Ergo*
*d*O	Aliquod	C	non eſt	A.	
*d*A*t*	Omne	B	eſt	A	
I*ſ*	Aliquod	B	eſt	C:	*Ergo*
I	Aliquod	C	eſt	A.	
*f*E*r*	Nullum	B	eſt	A	
I*ſ*	Aliquod	B	eſt	C:	*Ergo*
O*n*	Aliquod	C	non eſt	A.	

IV.

*br*A*m*	Omne	A	eſt	B	
A*n*	Omne	B	eſt	C:	*Ergo*
*t*I*p*	Aliquod	C	eſt	A.	
*c*A*m*	Omne	A	eſt	B	
E*n*	Nullum	B	eſt	C:	*Ergo*
E*s*	Nullum	C	eſt	A.	
*d*I	Aliquod	A	eſt	B	
*m*A	Omne	B	eſt	C:	*Ergo*
*r*I*s*	Aliquod	C	eſt	A.	
*f*E*ſ*	Nullum	A	eſt	B	
A*p*	Omne	B	eſt	C:	*Ergo*
O	Aliquod	C	non eſt	A.	
*fr*E*ſ*	Nullum	A	eſt	B	
I*ſ*	Aliquod	B	eſt	C:	*Ergo*
O*n*	Aliquod	C	non eſt	A.	
A	Omne	A	eſt	B	
E	Nullum	B	eſt	C:	*Ergo*
O	Aliquod	C	non eſt	A.	

*Barbara, Celarent, Darii, Ferio*que, prioris:
Cesare, Camestres, Festino, Baroko, secundæ:
Tertia *Darapti, Disamis, Datisi, Felapton,*
Bokardo, Ferison, habet: Quarta insuper addit
Bramantip, Camenes, Dimaris, Fesapo, Fresison:
Quinque *Subalterni* totidem *Generalibus* orti
Nomen habent nullum, nec si bene colligis usum.

§. 6. ATque omnes quidem 24 eatenus concludere, quod in iis convenientia vel dissidium extremorum certo atque necessario colligatur, ex Principio primo & secundo abunde constat. Certum est igitur, extremorum unum de altero ibi affirmandum, hic negandum esse: sed potest adhuc dubitari utrum illud sit? Posito enim quod duo termini conveniant, vel differant, non statim sequitur alterutrum de reliquo prædicari.

Facilis est solutio, si ex secunda parte repetatur, 1. Quod in propositione *A* subjectum tantum distribuitur; in *O* tantum prædicatum; in *I* neutrum; in *E* utrumque. 2. Quod Subalternata necessario sequitur ex sua subalternante.

In Modis igitur nominatis, termini conclusionis rite disponuntur. Nam 1. Quando concluditur in A, patet ex Schemate, quod Extrema sunt *Aliquod A* & *Omne C*: Ergo C subjicitur. 2. Quando in E, extrema sunt *Omne A* & *Omne C*: Ergo alterutrum subjici potest: Ergo quod in Schemate rite subjicitur. 3. Quando in I, extrema sunt vel *Aliquod A* & *Aliquod C* (ut in omnibus præter Bramantip) unde alterutrum subjici potest, adeoque quod in Schemate rite subjicitur; vel *Omne A* & *Aliquod C* (ut in Bramantip) in quo cum alterutrum possit, tamen C subjicitur, ut distinguatur hic modus ab innomine A A I in prima. 4. Denique Quando in O, extrema sunt *Omne A* & *Aliquod C*: Ergo C subjectum est.

Modi vero innomines probantur, per nominatos, &

& Regulam Subalternarum. Nam innomines concludunt *de Aliquo*; ſingulis vero reſpondent nominati, *de Omni* concludentes, ex iiſdem præmiſſis, & in eadem figura.

§. 7. IDem aliter & melius demonſtrat Ariſtoteles ad hunc modum.

Statuit primo Theorema quod Scholaſtici vocant *Dictum de Omni & Nullo*; ſcil. "Quod prædicatur "Univerſaliter de alio (i.e. de termino diſtributo) "ſive affirmative, ſive negative, prædicatur ſimiliter "de omnibus ſub eo contentis.

Admiſſo hoc Theoremate (quod Axioma ſponte perſpicuum eſt) conſtat una, modos quatuor priores in prima certo atque neceſſario concludere. Nam eorum major oſtendit majus extremum prædicari de medio diſtributo; & minor, minus extremum ſub medio contineri.

Quare Modi quatuor prædicti nihilo penitus indigent quo neceſſitas concluſionis appareat, præter ea quæ in præmiſſis poſita ſunt; & proinde quatuor illi ſunt præ cæteris evidentes. Nam cæteri omnes aliquo vel aliquibus egent, quæ utcunque per præmiſſas neceſſaria, in Syllogiſmo tamen non exprimuntur. Quare illos Ariſtoteles *perfectos*, hos *imperfectos* dicit; Scholaſtici *directos*, & *indirectos* vocant: quia per illos, ad concluſionem velut ad ſcopum recta itur; per reliquos eodem perveniri poteſt, prius tamen alio deflectendum eſt.

Perfici igitur & *revocari* atque *reduci* dicimus indirectos, cum per modum aliquem directum illationis ſuæ vim demonſtrant. Et definitur *Reductio*, imperfecti Modi in perfectum mutatio, quo neceſſitas illationis fiat ex inevidenti evidens. Fiet autem, quando evidenter (h. e. in prima) oſtenditur concluſionem vi præmiſſarum vel 1. Talem eſſe; vel 2. aliam eſſe non poſſe. Unde Reductio eſt vel *oſtenſiva* vel *ad impoſſibile*.

Utriusque praxin pro Modis nominatis docent ipsa Modorum nomina à Scholasticis in hunc finem conficta. Nam in iis tres vocales sunt totidem Propositiones Syllogismi sua quantitate & qualitate signatæ. Consonæ initiales B. C. D. F. notant modum primæ ad quem fit Reductio. S. P. propositionem quam vocalis proxime antecedens designat esse in Reductione convertendam; S simpliciter; P per accidens. M transponendas esse præmissas. K reductionem fieri per impossibile, i. e. pro præmissa cujus symbolo adhæret, sumendam esse Conclusionis contradictoriam. Quibus ex præscripto factis, colligetur in prima conclusio vel expositæ eadem, vel eam inferens, vel præmissæ contradictoria, ut in exemplo.

*c*E*s*	Nullum	A est B		*c*E	Nullum	B est A
A*r*	Omne	C est B: *Ergo*	ad	*l*A	Omne	C est B: *Ergo*
E	Nullum	C est A.		*r*E*nt*	Nullum	C est A.
*d*I*s*	Aliquod	B est A		*d*A	Omne	B est C
A*m*	Omne	B est C: *Ergo*	ad	*r*I	Aliquod	A est B: *Ergo*
I*s*	Aliquod	C est A.		I	Aliquod	A est C.
*b*A*r*	Omne A	est B		*b*A*r*	Omne	A est B
O*k*	Aliq. C non	est B: *Ergo*	ad	*b*A	Omne	C est A: *Ergo*
O	Aliq. C non	est A.		*r*A	Omne	C est B.

§. 8. REductionis ostensivæ validitas sic ostenditur. Ex præmissis reducendi, per conversionem imperatam, necessario colliguntur præmissæ reducti: atque ex iis, per figuram primam, conclusio reducti; quæ vel ipsa conclusio reducendi erit, vel per illativam conversionem fiet.

Reductionis per Impossibile validitas sic ostenditur. Quoniam præmissæ ex hypothesi sunt semper veræ, Ergo Contradictoria præmissæ nunquam vera: Ergo Contradictoria conclusionis nunquam vera: (Nam has simul veras esse demonstratur in Barbara)

Ergo

Ergo Contradictoria conclusionis semper falsa: Ergo Conclusio ipsa semper vera.

Reducitur etiam quilibet modus innominis, facto quod præcipitur ad præmissas sui subalternantis. Tum vero conclusio quæ colligetur in prima, erit vel expositæ subalternans, vel in expositam per accidens convertetur.

Reductiones cum primæ ad reliquas, tum earum ad se invicem, bene multas, quod & obviæ sint, & instituto meo minus necessariæ prætermitto. Illud tamen notatu dignum est, quod cum *Darii* ad *Camestres*, & *Ferio* ad *Cesare* reducatur per Impossibile, Uterque igitur ad *Celarent*; omnisque adeo modus reducitur ad duos universales primæ.

§. 9. PErspicuum est ex antedictis

I. Syllogismos simplices, certo atque necessario concludentes, fieri 24 modis: 6 in qualibet figura.

II. ET in aliquo istorum modorum probari posse conclusionem quamlibet de inesse: nempe A uno modo, E quatuor, I septem, O duodecim. Et rursus; in prima, conclusionem quamcunque: In secunda, omnes & solas negativas: In tertia, omnes & solas particulares: In quarta quamlibet præter A. De præmissis denique, quod in prima & secunda Major semper Universalis est; in prima & tertia, minor Affirmativa: In secunda, præmissarum altera Negativa: aliaque ejusmodi; quæ ipsa Modorum nomina satis indicant.

Atque hinc facile colligitur, inspecto Schemate Modorum, quali medio probanda sit Quæstio omnis de inesse. e. g. Quæstio A probatur in *Barbara*; medio, de quo prædicatum quæstionis universaliter affirmatur, quodque de subjecto quæstionis affirmatur itidem universaliter: & sic de cæteris.

Adverte tamen quod imperite disputantis est afferre modum innominem; ponet enim in præmissis

plusquam opus est ad conclusionem. Quare & innomines hactenus sunt incensi; quamvis negari nequeant, sicubi per inscitiam adhibentur.

Adverte etiam quod figura quarta tribus cæteris deterior est; cum aliis de causis, tum ex hoc præsertim, quod medium dicat de majori, hunc de minori, minorem de medio, h. e. medium nugatorie de seipso.

III. ET præter hos 24 alium non esse. Nam ostensum est in Syllogismo tres tantum terminos, & tres tantum propositiones esse; atque hoc posito quatuor tantum figuras; & in qualibet figura modos tantum sex; qui etiam numerus perfectus est.

Falluntur igitur, qui transpositis Syllogismi præmissis, vel conversa conclusione, videntur sibi modum aliquem novum, vel figuram novam invenisse. Si quis hoc fecerit, ad definitiones extremorum, medii, Propositionum, Figuræ, Modi, provocetur.

IV. INtelligendum tamen est Syllogismos non ita semper exigi ad rigorem Canonis, ut qualiscunque deflexio ab ea præcise formula quæ in Schemate supra constituta est Syllogismum faciat illegitimum. Neque enim obsunt Syllogismo

1. Propositiones *secundi adjacentis*, sive quarum prædicata copulæ adjacent, i. e. in unam cum illa vocem coalescunt. e. g. *Vivens spirat : Vivis*; Ergo *Spiras*. Nam ejusmodi propositiones in terminos suos facile resolvuntur.

2. Neque Propositiones *singulares*. Nam ostensum est eas æquepolle Universalibus, e. g. *Præceptor Epaminondæ est Musicus : Socrates non est Musicus*; Ergo *Socrates non est præceptor Epaminondæ*, est Syllogismus in Camestres. *Periander est Dives : Periander est Sapiens*; Ergo *Aliquis sapiens est dives*, est Syllogismus in Darapti. Et tales quidem Syllogismi fiunt potissimum in tertia; quia singularium est maxime subjici: Vocantur autem *Expositorii*; quia

quia videntur rem magis *exponere*, nempe objicere sensui, cujus objecta sunt singularia, quemadmodum Universalia intellectus.

3. Neque Propositiones *indefinitæ*. Nam ostensum est earum materiam esse pro signo; e.g. *Rationale est risibile: Homo est rationalis*; Ergo *Homo est risibilis*, est Syllogismus in Barbara.

V. SYllogismis etiam adnumerantur aliæ Argumentorum species; quæ nec stricte loquendo Syllogismi sunt, nec ita tamen peccant ut propterea mereantur excludi: In quibus scilicet reticetur Argumenti pars aliqua, sed quam proclive est cogitatione substituere.

1. *Enthymema*; cujus Antecedens constat propositione & judicio; nam judicium est propositio in mente; e.g. *Homo est animal*; Ergo *est vivens*. Dicitur etiam Aristoteli *Syllogismus Oratorius*; & si integra ejus vis contineatur in unica propositione, *sententia Enthymematica*; utrumque Quintiliano *sententia cum ratione*, ut *Mortalis cum sis immortale ne geras odium*. Deest illi ad Syllogismum altera præmissarum; utrum vero major an minor, ex Quæstione dignoscitur.

2. *Inductio*; in qua ponitur quantum opus est de singulis, & deinde assumitur de universis; ut *Hic, & ille & iste magnes trahit ferrum*; Ergo *omnis*. Est igitur Enthymema quoddam; nempe Syllogismus in Barbara, cujus minor reticetur.

3. *Exemplum*; (Aristoteli *Inductio Oratoria*) ubi quod ponitur de singulari noto, assumitur de simili ignoto: ut *Sylla & Marius laceravere Rempublicam*; Ergo *Cæsar & Pompeius lacerabunt*. Hujus etiam minor reticetur: quapropter (ut in cæteris) quæstionem *assumi* dico; neque enim *colligitur* nisi ex posito & subintellecto.

4. *Sorites*; in cujus Antecedente, ex ordinata serie terminorum, præcedens quisque subjicitur sequenti,

ti, donec à ſubjecto quæſtionis pervenitur ad prædicatum, v. g. *Homo eſt animal: animal eſt vivens: vivens eſt ſubſtantia;* Ergo *Homo eſt ſubſtantia.* In Sorite igitur ſubaudiuntur Syllogiſmi quot ſunt intermediæ propoſitiones; (vel ſi mavis, quot in Antecedente termini intermedii;) unde & à cumulo nomen habet.

5. Soriti affinis eſt Syllogiſmus, cujus præmiſſarum altera eſt ſenteutia Enthymematica, ut *Nullus injuſtus eſt amandus: Omnis Tyrannus (crudelis cum ſit) eſt injuſtus;* Ergo *Nullus Tyrannus eſt amandus.* Qui quidem Syllogiſmus peculiare nomen non habet; Præmiſſæ autem Enthymematicæ Antecedens, Ariſtoteli *Proſyllogiſmus* eſt.

6. Huc denique revocandum eſt compendium illud diſputandi opponentibus uſitatiſſimum, reticendi ſcilicet concluſionem; cum ſit ipſa Quæſtio, quam Reſpondens non ſupponitur ignorare.

VI. ADmittuntur denique in Scholis etiam Syllogiſmorum formulæ quia contra regulas voce tantum non ſenſu peccant, & mutata phraſi ad Canonicas facile revocantur. Suntque nihil aliud quam Licentiæ quædam Syllogiſticæ, & in accurata diſputatione non videntur admittendæ.

1. Quando pro termino repetendo ſubſtituitur vox illi æquipollens. Ut in hoc, *Ens naturale conſtans corpore organico & anima rationali eſt homo: Socrates eſt ejuſmodi;* Ergo *eſt homo,* & ſimilibus. Poteſt enim Sophiſta abuti iſta libertate vel ad nugandum vel ad fallendum.

2. Quando fiunt Syllogiſmi ex obliquis. Qualis eſt, *Omnis hominis equus currit: Socrates eſt homo;* Ergo *Socratis equus currit.* Pro minori rectius dixeris *Socratis equus eſt hominis equus,* alias conſequentia licet bona non erit immediata. Atque illo inſuper laborat diſputatio omnis ex obliquis quod præter neceſſitatem aperit locum fallaciæ.

3. Quan-

3. Quando Propoſitio aliqua intelligitur contra quam ſonat, e. g. *Quod non habet partes non interit per diſſolutionem partium: Anima humana non habet partes*; Ergo *anima humana non interit per diſſolutionem partium.* Nam major ſonat negative, intelligitur vero affirmate: puta, *Quod interit* &c. *habet partes.* Vel etiam ſingulæ propoſitiones intelliguntur affirmate, ac ſi eſſet Syllogiſmus, *Omne expers eſt incorruptibile: Anima humana eſt expers*; Ergo *anima humana eſt incorruptibilis.*

Eodem accenſeri poſſunt Syllogiſmi quales Author *Artis cogitandi* vocat *Complexos*, in quibus etiam dijudicandis jactat ſe ſatis imperite. v. g. p. 164. laudat hunc Syllogiſmum, *Lex divina jubet Reges honorari: Ludovicus* 14 *eſt Rex*; Ergo *Lex divina jubet Ludovicum* 14 *honorari.* Ubi valet certe Argumentum; Syllogiſmus tamen eſt falſiſſimus, cum habeat quinque terminos. Nam ex concluſione patet quod major terminus eſt *jubet Ludovicum* 14 *honorari*, & minor *Lex divina*: Ergo minor Propoſitio *Lex divina jubet Reges honorari*: Ergo Medius terminus *jubet Reges honorari*: Ergo Major Propoſitio debuit eſſe, *Quod jubet Reges honorari, jubet Ludovicum* 14 *honorari*; & tum valeret Syllogiſmus; nec redundarent duo termini qui in ſecunda propoſitione jam redundant.

P. 166. Syllogiſmum hunc improbat, *Debemus credere Scripturæ: Traditio non eſt Scriptura*; Ergo *non debemus credere Traditioni*; quia eum ſcil. imperite reducit ad primam, cum tamen Syllogiſmus apertiſſime hoc dicat in ſecunda, *Objectum fidei divinæ eſt Scriptura: Traditio non eſt Scriptura*; Ergo *Traditio non eſt Objectum fidei divinæ.*

Ibidem imperite autumat Syllogiſmum ſequentem, in qua omnes propoſitiones videntur affirmativæ, eſſe in ſecunda; *ſalvari* vero, quia minor ſenſu excluſiva, negativam in ſe contineat. Quod ſi ipſos Syllogiſmi

logiſmi terminos rite dignoſcere potuiſſet, vidiſſet ſane Syllogiſmum eſſe in Barbara tranſpoſitis præmiſſis, v. g. *Bonus paſtor eſt paratus animam ponere pro ovibus: Pauci hoc ſæculo ſunt parati* &c. Ergo *Pauci hoc ſæculo ſunt Boni Paſtores.* Hujus concluſio perſpicue dicit (non de paucis quod ſunt boni paſtores ſed) de Bonis Paſtoribus quod ſunt hoc ſæculo pauci. Quare Major terminus eſt *hoc ſæculo pauci* & Minor *Boni Paſtores.* Ergo Minor Propoſitio, *Boni Paſtores ſunt parati* &c. & Medius terminus, *parati animam ponere pro ovibus.* Syllogiſmus vero hic eſt, *Qui parati ſunt animam ponere pro ovibus ſunt hoc ſæculo pauci: Qui ſunt Boni Paſtores ſunt parati animam ponere pro ovibus;* Ergo *qui ſunt boni paſtores ſunt hoc ſæculo pauci.*

LIB. I. CAP. IV.

De Propoſitionibus & Syllogiſmis Hypotheticis.

§. 1. QUamvis ad bene diſputandum abunde ſufficiant quæ ſunt hactenus oſtenſa, cum nulla ſit Quæſtio quæ nequeat Syllogiſmis Categoricis, iiſque puris probari; tamen ex aliis quoque Propoſitionibus fieri poſſunt Argumenta; quæ interdum brevitatis, alibi fallendi ſtudio, plerumque vero præ inopia ſermonis, vel ignorantia artis adhibentur. Quare de iis pauca libet attexere; non ut addiſcant Studioſi, quæ omnino fugienda cenſemus; ſed ut ea conſueſcant ad legitimam artis formam revocare; quo facilius & ab aliis oblata dijudicent, & ipſi evitent.

Præter puras quas diximus Categoricas, ſunt & aliæ apud Scholaſticos, *Modales* puta & *Exponibiles*; quarum doctrina ſubtilis, & vacuis fortaſſe auribus non injucunda, ad inſtitutum noſtrum nihil facit. Porro

Porro Modalium uſus in Syllogiſmo pene obſolevit: de quibus tamen diligenter Ariſtoteles; nam neceſſe erat cum ejuſmodi diſputationes obtinerent. Poſſunt hujus generis Syllogiſmi ſi uſus poſtulet, interpretatione facile explorari; idque faciet quiſque in arena.

V. g. Valet hic Syllogiſmus. *Neceſſe eſt omne animal eſſe ſubſtantiam: Omnis homo eſt animal;* Ergo *Neceſſe eſt omnem hominem eſſe ſubſtantiam.* Huic enim æquipollet, *Omne animal eſt neceſſario-ſubſtantia: Omnis homo eſt animal;* Ergo *Omnis homo eſt neceſſario-ſubſtantia.*

Valet & hic. *Neceſſe eſt omnem hominem eſſe rationalem: Neceſſe eſt aliquod bipes non eſſe rationale;* Ergo *Neceſſe eſt aliquod bipes non eſſe hominem.* Huic enim æquipollet, *Omne neceſſario-irrationale, eſt neceſſario-non-homo: Aliquod bipes eſt neceſſario-irrationale;* Ergo *Aliquod bipes eſt neceſſario-non-homo.* Hanc autem methodum interpretandi majorem eſſe hoc in caſu eligendam, ex interpretatione Quæſtionis ſtatim agnoſcitur.

Hic autem fallit, *Omne animal eſt ſubſtantia: Neceſſe eſt omnem hominem eſſe animal;* Ergo *Neceſſe eſt omnem hominem eſſe ſubſtantiam.* Huic enim æquipollet, *Omne animal eſt ſubſtantia: Omnis homo eſt neceſſario-animal;* Ergo *Omnis homo eſt neceſſario-ſubſtantia:* in quo quatuor termini prima fronte comparent.

Eadem fere methodo Syllogiſmus quivis ex Modalibus in æquipollentem Categoricum purum converti poteſt. Verum hujuſmodi Syllogiſmi, Ariſtotelis ævo uſitatiſſimi, hodie perraro adhibentur.

§. 2. COntra, invaluit Hypotheticorum uſus; quos tamen Ariſtoteles ita aſpernatus eſt, ut de iis nullum verbum faceret. Eſt autem *Syllogiſmus Hypotheticus,* in quo una, duæ, vel tres Propoſitiones Hypotheticæ. v. g. *Si ſapit, eſt beatus: Sapit;* Ergo

eſt

est beatus. Vel *Qui sapit est beatus*: *Si est Philosophus, sapit*; Ergo *Si est Philosophus, est beatus*. Vel *Si sapit, est beatus*: *Si est Philosophus, sapit*; Ergo *Si est Philosophus, est beatus*. Nos de eo tantum loqui instituimus qui est cæteris usitatior, in quo nempe Major Hypothetica.

Propositio Hypothetica late sumpta definitur, Plures Categoricæ per Conjunctionem aliquam unitæ: & Conjunctio vocatur *Copula*; estque *Conditionalis, Disjunctiva, Causalis* &c. ut apud Grammaticos; unde totidem Hypotheticarum species, suis Copulis cognomines. Sed ad Syllogismum non faciunt, præter *Conditionalem*, & *Disjunctivam*; quarum exempla, *Si sapit est beatus*. *Vel dies est vel nox*.

Conditionalis habet vim illativam. Unde *Conditio* ipsa, sive pars prior, quæ est instar inferentis, *Antecedens* dici solet; *Assertio*, sive pars posterior, quæ rationem habet illatæ, *Consequens*; partiumque inter se connexio, *Consequentia*.

Conditionalis cujusque sententia est, quod Data Conditione, datur Assertio; quod bifariam explicari potest. 1. Si *detur* Conditio, *danda est* Assertio; unde *Regula prima*: Posita Antecedente, recte ponitur Consequens. 2. Si daretur Conditio, *danda esset* Assertio; unde *Regula secunda*: Sublata consequente, recte tollitur Antecedens.

Porro hoc unum statuit, Antecedente vera, veram esse Consequentem; non autem ambas esse simul veras, aut simul falsas, aut una vera, falsam alteram: per illam igitur, Sublata Antecedente, poni vel tolli potest Consequens; aut Posita Consequente, poni vel tolli Antecedens. Unde *Regula tertia*: Sublata Antecedente, vel Posita Consequente, nihil certo colligitur.

Conditionalis igitur Syllogismi duæ sunt, nec plures formulæ.

I. Quæ

I. Quæ vocatur *Conſtructiva*.
Si C. D. tum K. Δ.
Sed C. D. Ergo K. Δ.

II. Quæ dicitur *Deſtructiva*.
Si C. D. tum K. Δ.
Sed non K. Δ. Ergo non C. D.

§. 3. HÆc non ignoravit Ariſtoteles; ſed re penitius excuſſa, vidit omnem Syllogiſmum Conditionalem vel æquipollere Categorico, vel prorſus eſſe repudiandum. Quippe dato quocunque Conditionali, qui legitimo uteretur Argumento, dari aliquem Categoricum, in quo idem Argumentum eandem vim obtineret, ad eandem Concluſionem inferendam.

Nam in hujuſmodi diſputatione, propoſito Syllogiſmo cujus Major conſtat duabus Categoricis, ſtatuitur vel harum altera, vel quæ alteram evertit, ut inferatur vel reliqua, vel quæ reliquam evertat. Quicquid horum fiet, proponetur Enthymema, cujus vis in *Hypotheſi* fundatur; quodque propterea non valebit, niſi elici poſſit ex Hypotheſi *Completoria*, Præmiſſa nempe altera quæ Enthymemati ad Syllogiſmum deeſt.

Jam cum Enthymema legitimum ſit nihil aliud quam præmiſſa altera cum concluſione alicujus Syllogiſmi, erunt in eo tres, nec plures termini; duo D & Δ diverſi, tertius C communis: deſideratur vero præmiſſa reliqua cujus termini ſunt D & Δ. Atque hinc fit, ut pro varia terminorum diſpoſitione quatuor ſint formulæ Enthymematis; quarum unaquæque duplicem recipit Completoriam; ut in Schemate

Enthymema.	complet	D. Δ.	Δ. D.
C. D. Ergo C. Δ.	Major in figura	I.	II.
D. C.		III.	IV.
C. D. Ergo Δ. C.	Minor in figura	IV.	II.
D. C.		III.	I.

 Quando

Quando igitur Syllogiſmi Categorici modi poſſibiles ſunt 24; tolerabiles, tantum 19; probabiles, tantum 14: cumque ad complendum Enthymema, quælibet Figura bis adhibeatur: erunt complendi Enthymematis modi poſſibiles 48; tolerabiles 38; probabiles tantum 28; qui etiam numerus perfectus eſt. Quot autem modis compleri poterit Enthymema, totidem & non pluribus legitime diſputari poteſt, adhibito Syllogiſmo cujus Major eſt Conditionalis.

Nam ſi Enthymema vel duos tantum, vel quatuor habeat terminos, niſi (quod interdum accidit) ad tres poſſint revocari, prorſus explodi debet; etiam ſi vera ſit Antecedens, & ab ea Conſequens dependeat. Ut in his; *Omnis homo eſt animal*: Ergo *Aliquod animal eſt homo. Zeno non fallitur*: Ergo *Aliquis ſutor eſt Rex*. Argumentum utrobique bonum; Enthymema vitioſum eſt. Neque enim in hujuſmodi caſibus Conſequens ex Antecedente ſequitur, ſed ex Antecedente cum alio, vel pluribus aliis. Quare poſita Antecedente, non continuo inferenda eſt Conſequens; ſed adjunctis cæteris quæ perficiunt argumentum, per plures Syllogiſmos recto ordine deducenda.

§. 4. QUæ de *Conditionali* dicta ſunt, *Disjunctivæ* ſatis cavent. Ejus enim in Syllogiſmo poſitæ ſententia conditionaliter efferri ſemper poteſt.

v. g.	Si poſita Vel C vel D.		Pro expoſita Disjunctiva		
	Subſumatur		Dic conditionaliter		
Sed	C	Ergo non D	Si C	tum non D	
	D	non C	D	non C	
	non C	Ergo D	non C	tum D	
	non D	C	non D	C.	

§. 5. SUpereſt Syllogiſmus quidam Hypotheticus redundans, alio nomine *Dilemma* quia plerumque duo (etſi interdum plura) proponit adverſario

rio capienda; quorum utrumvis acceperit, causa cadet. Tale est illud Biantis, *Si uxorem ducas formosam, habebis κοινὴν communem; si deformem, ποινὴν pœnam*: Ergo *Nulla est ducenda*.

Hoc non valet, nisi ita comparetur, ut partem alteram accipi sit necesse; utraque autem feriat; nec possit retorqueri. Quæ si vidisset Bias, suo sibi Dilemmate minus placuisset; neque enim vel formosa uxor vel deformis necessario futura est; sed est media quædam pulchritudo, quam Ennius *statam* appellavit; Favorinus eleganter *uxoriam*. Porro nec formosa omnis est communis, nec deformis, pœna. Denique Dilemma facile retorqueri potest. Puta *Si formosam duxero, non habebo pœnam; si deformem, non habebo communem*.

Dilemma nihil aliud est quam *Inductio Negativa*; in qua Syllogismi Major, Conditionalis est cum consequente distributiva: puta, *Si omnino, tum sic, vel sic, vel sic*; quam efferre Categorice adeo est proclive ut non indigeat præcepto.

ARTIS LOGICÆ COMPENDIUM.

LIB. II. CAP. I.

De Syllogismo quoad Materiam.

§. 1. HÆC de Syllogismo quoad *Formam* spectato. Jam de eodem quoad *Materiam*, h. e. *Certitudinem* & *Evidentiam* propositionum ex quibus componitur.

Certa autem Propositio est cui nihil occurrit in contrarium, vel quod occurrit instar nihili est; ut *Omnis homo est risibilis: Evidens*, quæ simul ac percipitur assensum impetrat; ut *Totum est majus sua parte: Dubia* in qua hæremus, cum illius pars utraque valde se probet Intellectui; ut *Astra regunt homines*; nam & regere & non regere videntur.

Dubitanti siquid aliud occurrat, quo pendens animus in alterutram partem propendeat, quod erat Dubium fit *Probabile*. Et potest quod probatur *Verum* esse, sed probanti tantum *Verisimile* est. Multis nihilominus assentimur isto modo, & assensui nomen est *Opinio*.

Est igitur *Opinio* propositionis *tantum probabilis*; eique nulla competit certitudo; sed in ipsa sui ratione includit *formidinem oppositi*. Sunt Opinioni tamen *Gradus* quidam *ad certitudinem*, pro diverso pondere rationum qui assensum movent, diversi. Est

quod

quod omnibus, quod plerisque, quod Sapientibus videtur; & quod horum singulis, quod plerisque, quod celeberrimis: quorum omnium dispar est probabilitas; quorundam vero tanta, ut ad Certitudinem quam proxime accedat.

§. 2. CErtitudo eadem videtur quæ improprie vulgo dicitur *Evidentia Moralis*; quæque iis convenit Effatis de quibus nemo Prudens dubitaverit: qualia præsertim sunt *Principia* ad vitam moresque pertinentia, cum Conclusionibus quæ ab his legitime deducuntur. Nam hujusmodi Propositiones videntur esse plusquam Probabiles, nondum tamen Evidentes: neque enim eas quisque amplectitur quamprimum apprehendit; sed iis Prudens sine ulla formidine assentitur.

Certitudo duplex est; alia *Objecti* quæ est rei percipiendæ; alia *Subjecti*, quæ est Intellectus percipientis. Et utrique sui sunt *gradus*. Est enim *Certius* certitudine Objecti id cui minus obest; certitudine Subjecti, cui quid obsit minus percipitur. Evidentia similiter duplex est; *Objecti* nempe, & *Subjecti*; & utrique sui sunt *gradus*. Dispar enim Evidentia est, prout id quod percipitur vel est sponte perspicuum; vel à sponte perspicuo propius abest; vel utrumvis horum videtur.

Atque hinc rursus Evidentia multifariam dividitur. Sed nostro sufficit instituto, quod hæc de qua loquimur Propositionis Evidentia vel est 1. *Axiomatis* sponte perspicui; cui proinde sine ulla Probatione assentimur: vel 2. *Conclusionis* ab ejusmodi Axiomatibus (*immediate* an *mediate* parum refert, modo) rite deductæ. Nam cum una sit Veritas, sibi constans, apteque cohærens; quodque Verum, vel per se certum atque evidens sit, vel cum Effatis quibusdam certis & evidentibus necessario connexum; fit ut quamprimum apprehenditur hæc Connexio, ea-

dem omnia quasi luce persusa parem (specie) consequantur assensum.

Qui postremæ huic Evidentiæ competit Assensus apud Logicos vocatur *Scientia.* Est igitur Scientia *conclusionis certæ & evidentis,* à præmissis certis & evidentibus legitime deductæ. Certitudinem vero utramque intelligo; & utramque (tam Objecti scilicet quam Subjecti) Evidentiam. Nam per Objecti certitudinem Scientia distinguitur ab *Errore;* per Subjecti certitudinem ab *Opinione.* Si desit Evidentia Subjecti, nulla est *Scientia;* ubi sola adest, *persuasa* tantum non *realis* Evidentia est.

§. 3. DAri autem Certitudinem, immo & Scientiam, non est operose probandum, quando sentiunt omnes, & fatentur cordati, multa sibi constare; diversa quidem certitudine, & dispari Evidentia, sed utcunque satis explorata. Nam perito homini & probo libenter assentimur; libentius, si quod asserit ratione confirmet: Quædam neque teste indigent, neque ratione, quæ Natura duce amplectimur; quædam etiam accepimus divinitus revelata. Est igitur ubi nos Autoritas divina, ubi insita Naturæ vis, ubi Rationum pondus, ubi Hominum reverentia commoveat, ut quod harum rerum aliqua confirmat, in eo animus tanquam vero libenter acquiescat: etsi non eadem in omnibus propensione, sed in iis promptius & libentius quæ ab omni Erroris periculo remota longius arbitratur.

Ubi nos commovet Autoritas, Testimonio assentimur; idemque est quod vocamus *Credere;* & assensui nomen *Fides* est. Appellatur autem *Fides divina* quæ divino nititur testimonio; *Humana* quæ humano. Quæ Natura duce amplectimur ea nos *Percipere,* quæ docet Ratio *Cognoscere,* (quando carent nominibus propriis) non incommode dicemus.

Deus nec errare potest, nec decipere; at sæpissime falluntur

ſalluntur homines, & ſæpe fallunt: media quadam fide nobiſcum agunt Ratio & Natura, quæ ſi ipſæ fallantur interdum, tamen ſe ſequentem rarius in errorem ducunt. Fide igitur divina nihil eſt ſtabilius; nihil tam lubricum quam humana; nam in illa nulla eſt *Erroris poſſibilitas*; in hac, *magna* ſemper *ſuſpicio*: in cæteris quæ percipimus, quæque cognoſcimus, ſæpe nullus erroris *metus*, ſed aliquod ſemper eſt *periculum*: unde Animus in Fide divina ſummum obtinet quietis gradum; in humana infimum; in cæteris medios, proque Objecti Evidentia, Certitudine, Probabilitate diverſos.

Quod ſi libuerit quandam quaſi *Aſſenſus Scalam* conſtruere, erunt in ea Gradus ſex hoc ordine numerandi. 1. *Fides humana*, quæ eſt agnitio Propoſitionis dubiæ: 2. *Opinio*, quæ Probabilis: 3. Caret nomine, ſed vocari poteſt *Sententia*, quæ eſt Propoſitionis certæ: 4. *Scientia*, quæ eſt Concluſionis certæ & evidentis: 5. *Intelligentia*, quæ eſt Principii indemonſtrabilis: 6. *Fides divina*, quæ eſt Propoſitionis infallibilis.

§. 4. CUilibet Aſſenſus gradui ſunt Effata quædam congruentia, quæ & illi pariendo ſunt idonea. De iis breviter dicemus, ſumpto inde initio ubi maxima habetur Certitudo.

1. FIDEI DIVINÆ Principia ſunt ea omnia, & ſola, quæ Divinitus accepimus, Sacris Literis conſignata; ut Deum eſſe tres Perſonas, unum Deum; Jeſum Chriſtum eſſe Meſſiam; &c.

2. 3. INTELLIGENTIÆ quæ *proprie vocantur Axiomata*; SCIENTIÆ, quæ ſunt Ἀξιωματοειδῆ; & quicquid aliud ex Præmiſſis certis & evidentibus legitime deduci poteſt.

Eſt autem *Axioma proprie dictum*, Propoſitio quæ cum negari nequeat, probari neque indiget, neque poteſt. Quippe cujus eſt tanta Certitudo, tam illuſtris Evidentia,

Evidentia, ut Terminis ſuis rite intellectis, Aſſenſum quaſi extorqueat; nec eſt aliquid illa clarius, per quod demonſtretur.

Ἀξιωματοειδὴς eſt Propoſitio quæ probari non indiget, ſed tamen poteſt. Hujus enim *poſterior* Evidentia, quia *Diſcurſiva* eſt, Axiomatis vero *Intuitiva*. Quapropter Axioma eſt *natura ſua* evidentius; etſi fuerit (ut interdum accidit) *quoad Nos* intellectu difficilius.

Sunt qui unicum eſſe volunt Axioma, idque Metaphyſicum; de quo non libet diſputare. Plura autem ſi ſint, in iis eſſe exiſtimem quæ ſequuntur.

1. E *Theologia Naturali*. I. Deus nec errare poteſt, nec decipere. Unde manant duo quæ ſequuntur Ἀξιωματοειδῆ. II. Teſtimonio Divino (rite agnito, riteque intellecto) abſoluta Fides adhibenda eſt. III. Quod divinitus revelatur neque Rationi unquam, neque ſenſui contradicit. Eſt ubi utrumque *ſuperet*; ſed neutri uſpiam *contradicit*, circa proprium Objectum munus ſuum rite obeunti.

2. E *Matheſi*. I. Totum eſt majus partibus ſuis ſingulis; æquale univerſis. II. Superficies quæ ſuperimpoſitæ ſibi mutuo congruunt ſunt æquales. Cum nonnullis aliis. Sed pro Axiomatibus ea ſæpe ſtatuunt Mathematici quæ ſtricte loquendo ſunt tantum Ἀξιωματοειδῆ.

3. E *Metaphyſica*. I. Impoſſibile eſt idem ſimul eſſe & non eſſe: quod eſt nobile illud Axioma proprie dictum; quippe certum, evidens, & indemonſtrabile, à quo manant hæc ſequentia. II. Quodlibet eſt vel non eſt: quod videtur priori ſimplicius, ſed non eſt prius; poteſt enim ex eo demonſtrari. III. Ex duobus hiſce ſequitur, quod Affirmatio & Negatio de eodem, ſecundum idem, nequeunt eſſe ſimul veræ. Vel, ut Logici loquuntur, Duæ Contradictoriæ nec ſimul veræ, nec ſimul falſæ eſſe poſſunt. IV. Sequitur ex primo quod Quicquid eſt, quando

eſt,

eſt, neceſſe eſt eſſe: quia maxima eſt Ejus neceſſitas cujus Oppoſitum eſt impoſſibile.

4. E *Logica*. I. Quod prædicatur Univerſaliter de alio &c. quod eſt *Dictum de Omni & Nullo*; de quo *vide ſupra p.* 27. II. Quod in aliis quoque Scientiis locum habet, viz. Quæ conveniunt in aliquo tertio, conveniunt inter ſe: vide *p.* 18. Quibus addi poſſunt cætera, ex quibus Syllogiſmi ſtructura ibidem deducitur.

§. 5. 4. CÆteris Artibus & Scientiis nulla eſſe Axiomata plerique autumant. Quod ſi ita ſit, non videtur ipſi Rerum Naturæ, ſed noſtræ potius inertiæ tribuendum. Nam cum ipſius Phyſicæ tot partes ſint adeo luculenter demonſtratæ, quid eſſe cauſæ putemus cur in cæteris idem non potuerit præſtari, modo eadem omnes ſolertia fuiſſent excultæ? Nec videtur Moralis Philoſophia Mathematicam Demonſtrandi methodum refugere, etſi nondum ſit adepta: ſed utiliter hac in re ſibi defuit humana Ratio, quando recte vivendi Principia cum majori Certitudine pariter & Autoritate Divinitus eſſent revelanda.

Sed in iis Diſciplinis quas Philoſophi negant *Demonſtrare*, magnam tamen *Certitudinem* reperiri poſſe confitentur: & reperta eſſe Effata apud ſanos omnes Axiomatum inſtar indubia, quibus ſi non *Scientia*, ſaltem quæ ad illam proxime accedit, quamque SENTENTIAM ante diximus pariatur. Ad hanc itaque Claſſem revocanda ſunt, quæ ex communi lege Naturæ, recte rem reputantibus, certa ſunt & perſpicua: ut *Ex Nihilo Nihil fieri*; *In Nihilum Nil poſſe revocari*; *Nihil* aut *fieri ſine cauſa*, aut *ſuiipſius cauſam eſſe*; aliaque plura hujus generis, de quibus poſſe dubitare non mediocris eſt inſaniæ. Porro *Deum eſſe*, & *Parentes coli oportere*, nulla eſt gens tam barbara quæ non agnoſcat: *Quodque fieri Tibi nolis*,

nolis, id ne alteri facias, ipsi etiam infantes sine ulla Disciplina prohibent.

Fuere (inquies) qui de hisce omnibus dubitaverint: At fuere etiam (sic enim accepimus) qui de Principiis quoque Mathematicis dubitarent. Potest contra disputari: Sed, quæ est illa tam indubia Propositio, cui Sophista nequeat contradicere? Si instes, Posse hæc omnia Ratione concludi, Posse quidem confitendum est; sed cur indigeant, non apparet: aut cur habendus sit rectæ Rationis compos, si quis ea sibi neget constare, quæ sunt Infantibus Barbarisque manifesta. Sed de his alias: Nunc, id quod largiuntur accepimus, & hujusmodi Principia in quarto gradu collocamus.

§.6. 5. OPINIONI pariendæ quæ inserviunt Effata appellantur *Maximæ:* nam plerumque obtinent, & plerisque probantur: verum nec omnibus, nec ubique; sunt enim plerisque suæ quæ vocantur *Fallentiæ.*

Inter hæc Effata quædam numerari solent quæ sunt æternæ veritatis. V. g. *Posito Subjecto, ponitur Accidens proprium; & contra:* Item *Posito Contradictoriorum uno, tollitur reliquum; & sublato, ponitur;* aliaque. Sed ad hanc Classem ea sola proprie pertinere videntur, quæ locum quasi medium obtinent inter Certa & Dubia: cujusmodi est quælibet Propositio quæ non nititur Testimonio, cujusque veritas ad partem alteram inclinat, sed nondum est explorata. Sicubi autem Disputando perfectum est ut propositæ Quæstionis pars altera retineri debeat, tum, Quæstio sic determinata, non in Probabilibus subsistere, sed ad Gradum aliquem altiorem promoveri debet.

6. FIDEI HUMANÆ lubricitas ex hoc nascitur, quod Idoneum Testem oporteat quid dicat scire, quidque sciat dicere, & utrumque Credenti constare:

quæ

quæ ab homine, ſi hominem cogites, non eſt cur expectes. Rerum alia eſt ratio; de quibus judicantes ſi fallamur, noſtra culpa eſt: Bona fide ſemper agit Natura. Quamobrem neceſſe eſt ſi rem ipſam ſpectemus, cuivis potius quam homini confidere; quæque ab homine accipimus pro infirmiſſimis habere; etiam cum acciderit (ut ſæpe ſolet) nihil nobis occurrere cur de Teſtimonio dubitemus magis quam de Demonſtratione Mathematica.

§. 7. PRo diverſis gradibus Aſſenſus, poterat *Syllogiſmus quoad Materiam ſpectatus* quinquefariam dividi. Eſſet enim *Infallibilis*, *Scientificus*, *Certus*, *Probabilis*, *Dubius*. At cum duo priores Aſſenſum certum & evidentem (h. e. *Scientiam*) pariant; cumque nulla ſit tanta Certitudo quæ (Scientia minor) oppoſiti formidinem aliquam non relinquat; ea omnis *Opinionis* ambitu concludi, adeoque diſtingui ſolet *Syllogiſmus quoad materiam* in duas ſpecies.

1. Qui *Scientiam* parit appellatur *Scientificus*; alio nomine Ἀποδεικτικὸς *Demonſtrativus*, & interdum *Demonſtratio*. Concluſiones enim certas & evidentes apud Mathematicos reperiri multas in confeſſo eſt: cumque Illi quæ docent ſoleant adjuncto *Diagrammate* oſtendere; ſeque propterea non rem probare, ſed (quod majorem innuit Evidentiam) *demonſtrare* dicant; arceſſito igitur ab Illis vocabulo, *Syllogiſmus ſcire faciens* apud Logicos vocatur *Demonſtratio*. Cumque in Scientia (ſiqua forte poſſibilitas, tamen) nullus ſit Erroris metus; quod hujuſmodi Syllogiſmis, ſive uno, ſive pluribus probatur, id libenter agnoſcimus ſicut perhibetur *ita eſſe*; *& aliter* (ſaltem naturaliter) *ſe habere non poſſe*.

2. Qui *Opinionem* (h. e. Aſſenſum quemlibet Scientia minorem) parit, appellatur *Dialecticus*, Διαλεκτικὸς, i. e. probabiliter diſſerens: quæque proprie dicitur

dicitur *Dialectica* eſt pars Logicæ quæ de hoc agit Syllogiſmo. Multiplex autem eſt Materia circa quam verſatur Opinio, & per omnes ſparſa Diſciplinas: cujus infinitam pene varietatem ad pauca capita revocavit Ariſtoteles, & ſub iis Effata Dialectica ſuis quaſi in ſedibus *locavit*. Hæc itaque Capita Τόπυς i. e. *Locos* appellat; unde Syllogiſmus Dialecticus alio nomine *Topicus* dicitur.

§. 8. DE Locis hiſce Dialecticis (quamvis omitti poterant) dicam quod ſufficiat Compendio. *Locorum Artificialium* ad Logicam proprie pertinentium Claſſes ſeptem ſunt.

I. CAUSA & CAUSATUM. Hujus Maximæ. 1. Cauſa eſt prior (*natura*) ſuo Cauſato. *Finalis, intentione; Efficiens, Materialis, & Formalis, executione.* 2. Poſita Cauſa (*proxima, per ſe, & totali*) ponitur effectus; ſublata tollitur. 3. Efficiens non dat quod non habet; *vel Formaliter ſcil. vel Eminenter.* 4. Qualis (*eſſentialiter*) Cauſa (*univoca*) talis Effectus.

II. SUBJECTUM, i. e. cui aliquid attribuitur; & ACCIDENS ſive Adjunctum h. e. ipſum Attributum. Hujus Maximæ. 1. Subjectum denominatur ab Adjuncto. 2. Poſito Subjecto, ponitur adjunctum (*proprium & inſeparabile*) & contra.

III. DISSENTANEA quæ quovis modo differunt; & COMPARATA, quæ ratione Quantitatis vel Qualitatis. Hujus Maximæ. 1. Oppoſitorum eadem eſt ratio, *reſpectu Scientiæ, & Subjecti.* 2. Majoris boni contrarium eſt majus malum; & contra. 3. Nullum ſimile eſt (*eſſentialiter*) idem.

IV. CONJUGATA, i. e. Dictiones cognatæ vocis & ſignificationis; & NOTATIO. Hujus Maximæ. 1. Cui convenit unum Conjugatorum convenit alterum. *Fallit tamen quoties arguitur ab Actione ad Habitum; vel à Potentia ad Actum.* 2. Si unum

Conjuga-

Conjugatorum de uno dicatur, alterum de altero dicitur. 3. Notatum & Notatio eidem conveniunt: *nisi in Notationibus ineptis*.

V. TOTUM & PARS. Hujus Maximæ. 1. Positis partibus (*simul sumptis & unitis*) ponitur Totum. 2. Partes sunt propter Totum.

VI. GENUS & SPECIES, seu potius *Generale* & *Particulare*. Hujus Maximæ. 1. Sublato Genere, tollitur Species. 2. De quo prædicatur Species, de eodem & Genus.

VII. DEFINITIO & DIVISIO. Hujus Maximæ. 1. Quicquid definitur (*essentialiter*) est Species. 2. Cui convenit Definitio convenit Definitum. 3. Præstat Divisio bimembris *ubi commode haberi potest*.

Argumentum *Inartificiale* unum est; nempe TESTIMONIUM. Hujus Maximæ. 1. Divino Testimonio absoluta Fides adhibenda est. 2. Peritis credendum est in sua arte; *ubi nec peritiores, nec sensus contradicunt*.

Exemplum Syllogismi Topici. Inter Maximas Loci qui vocatur *Testimonium* reperitur hæc; *Peritis credendum est in sua arte*; ex qua elicitur hujusmodi Syllogismus Topicus. *Quod* (Pythagoras) *Ipse dixit concedendum est. Migrare animas Ipse dixit*: Ergo *Migrare animas concedendum est*. Probatur Major; quia *Peritis credendum est in sua arte*.

§.9. DUæ sunt Demonstrationis species. Prima quæ demonstrat Ὅτι, sive *Quod res sit*; probando, vel simpliciter & Directe *rem ita esse*, & tum vocatur *Ostensiva*, seu potius *Directa*; vel si *non sit*, absurdi aliquid necessario secuturum. Hæc est quæ Græce dicitur Ἀπαγωγὴ, Latine, *ducens ad absurdum, impossibile, incommodum*; uno verbo recte dixeris *Obliquam*. Exemplum ejus dat Reductio Syllogismi à *Baroko* vel *Bokardo* ad *Barbara*.

Ostensiva Directa fit duobus modis. 1. Quando aliquid demonstratur per *Effectum*; ut si diceres, *Luna Soli opposita nigra cernitur*; Ergo *patitur Eclipsin*. 2. Quando per *Causam remotam*; ut si idem colligeres quia *Sol & Luna diametraliter opponuntur*. Quod si illud demonstrares per *Causam proximam*, quia nempe *Terra inter Solem & Lunam interponitur*, tum fieret

Secunda Demonstrationis species Διότι, i. e. quæ docet *Quare*, vel *Propter quid* res sit; causam ejus assignando, non quamcunque, sed *proximam* seu *immediatam*. Sic enim statuunt Logici quod *Scientia* omnis est *Cognitio rei per causam*, sed *proprie dicta per propriam* h. e. *proximam*: nam per remotam *Cur sit* aliquatenus ostenditur; nihil amplius quam *Quod sit* demonstratur.

Utriusque Speciei membra gradu differunt. Nam Obliqua ὅτι est deterior Directa, quia non demonstrat *rem ita esse*, nisi quatenus docet *eam aliter se habere non posse*; quod tametsi eodem redeat, tamen animo minus satisfacit; nam si par sit utrobique Certitudo, hujus tamen minor Evidentia est.

Habet & Διότι suos gradus; quia potest esse causa proxima quæ non est *prima* h. e. per se nota & indemonstrabilis: cujus ideo præfertur Evidentia, quia (contra quam cæteræ) sua luce est conspicua, & nihil indiget aliena. Quare quæ hanc adhibet causam Demonstratio, & habetur, & nominatur *Potissima*.

Sunt igitur ex mente Logicorum Demonstrandi quatuor modi; quorum alter alteri evidentia, adeoque dignitate præstat. *Valet* Demonstratio Obliqua; *Potens* est quælibet Directa; *Potior* quæ per causam proximam, *Potissima* quæ per primam demonstrat. Hujus est Vulgata illa Definitio, *Syllogismus constans veris, primis, immediatis, notioribus, prioribus, & causis Conclusionis*. Exemplum nisi forte apud Mathematicos, an uspiam occurrat nescio.

§. 9. Est

§. 9. Est & alia Syllogiſmi ſpecies (ſeu imago potius) *Fallacia*, quæ Errorem parit; quæque proinde hoc in loco à pleriſque tractatur. Sed ut aliis videtur minus recte: quia quæ proprie dicitur Fallacia non tam Materia quam Forma peccat; idque innuit Ariſtotelis Definitio *Qui videtur eſſe Syllogiſmus nec tamen eſt*: Eſſet enim niſi Forma peccaret. Nihilominus in Fallaciis numerari ſolent quædam quæ Materia potius quam Forma peccant. Quare integra illarum doctrina cuilibet præcedentium Capitum ſe addici vetat; ſuumque ſibi ſeorſim locum vendicat.

LIB. II. CAP. II.

De Fallaciis.

§. 1. Honeſtum initio *Sophiſtarum* nomen tandem ad eos tranſiit, qui non indagandæ veritatis ſtudio, ſed pompæ, quæſtus, victoriæ, litis gratia diſputarent. Hi in diſputando id plerumque agebant, ut Reſpondens cogeretur vel 1°. *Seipſum redarguere*; h. e. ſibi contradicere, quod dediſſet retractando; vel 2°. Dare quod eſſet manifeſto *falſum*; vel 3°. Dare aliquid *Paradoxum*, ſive præter communem ſententiam; vel 4°. Facere *Solœciſmum*; vel 5°. denique *Nugari*; h. e. aliquid dicere quod ad rem non faceret, vel ſi faceret, eſſet ante dictum. Unde quinque vocabantur *Sophiſtarum metæ*; *Redargutio*, *Falſum*, *Inopinabile* ſive Paradoxum, *Solœciſmus*, *Nugatio*.

Has ut attingerent, utebantur plerumque Syllogiſmis veros mentientibus; quibus incautum Reſpondentem *capere*, laudi ducebant; & ſi ad primam metam perveniſſent, quæ Græce dicitur *Elenchus*, id

vero ſerio triumphabant. Hinc itaque factum ut *Fallacia* h. e. quilibet Syllogiſmus ad fallendum adhibitus, diceretur etiam *Captioſus*, *Sophiſticus*, *Sophiſma* item, & *Elenchus*.

Magna horum Varietas ad tredecim ſpecies ſeu Claſſes potius ab Ariſtotele reducitur. Nam Fallacias numerat ſex quæ *multiplicitate dictionis*, ſeptem, quæ aliquo *extra dictionem* vitio laborant.

§. 2. *Fallaciæ dictionis* ſive *in dictione* ſex.

I. II. FAllacia *æquivocationis*, ſive nata ex voce æquivoca: ut *Canis eſt animal*; *Sirius eſt canis*; Ergo, *Sirius eſt animal*. In hac ſunt quatuor termini; quorum duo, vox *Canis* æquivoce ſumpta.

Fallacia *Amphiboliæ*; ſive nata ex ſententia *amphibola*, h. e. ancipitis ſtructuræ; ut, *Quod tangitur à Socrate illud ſentit*; *Columna tangitur à Socrate*; Ergo, *Columna ſentit*. Vox *ſentit*, non ſponte ſed in hac ſtructura eſt ambigua, cujus vi in Majori ſignificat *Sentit Socrates*, in Concluſione, *Sentit Socratem*: Quare Syllogiſmus habet quatuor terminos.

" Huc pertinet illud Chryſippi: *Quod loqueris ex* " *ore Tuo egreditur*; *Currum loqueris*; Ergo, *Cur*- " *rus ex ore Tuo egreditur*.

" Illud quoque Menedemi Eretrienſis quem ἐρισ- " κώτατον appellat Laërtius: *Diverſum à Diverſo Di*- " *verſum eſt*. *Prodeſſe eſt à Bono Diverſum*: *Pro*- " *deſſe* igitur *non eſt Bonum*.

" Item hoc Enthymema, quod fefellit Virum ſa- " tis alias perſpicacem; *Poſſum datæ peripheriæ tri*- " *entem exhibere*; *Poſſum* igitur *datam peripheriam* " *triſecare*: cujus falſitatem ipſa Praxis redarguit; " neque enim trientem exhibuit, ſed minoris circuli " peripheriam trienti parem: h. e. non *trientem* " *ipſum*, ſed *trientis valorem*: Paria feciſſet qui obla- " tum ſibi ſolidum triſecturus, ne attrectato quidem " ſolido porrexiſſet drachmam.

III. IV. Fal-

III. IV. Fallacia *Compositionis*, ubi datum in ſenſu diviſo ſumitur in compoſito; ut, *Duo & Tria ſunt Par & Impar; Quinque ſunt duo & tria*; Ergo, *Quinque ſunt Par & Impar*. Fallacia *Diviſionis*, quando datum in ſenſu compoſito ſumitur in diviſo; ut, *Planetæ ſunt ſeptem; Sol & Luna ſunt Planetæ*; Ergo, *Sol & Luna ſunt ſeptem*. Utroque modo quatuor termini ſi aperte loquaris. V. g. Prioris Syllogiſmi mens eſt, Duo & Tria *ſeorſim accepta* ſunt Par & Impar. Quinque ſunt Duo & Tria *in unum compoſita* &c. Poſterioris vero, Planetæ *collective ſumpti* ſunt ſeptem. Sol & Luna ſunt Planetæ diſtributive ſumpti, &c. Unde duplex utrobique Medius.

"Hujus Exemplum eſt Syllogiſmus qui Θερίζων "METENS dicitur; qui tantopere placuit Zenoni "Stoico, ut Sophiſtæ à quo eum didicerat duplum "pactæ mercedis numeraret. Proponente Ammo-"nio ſic ſe habet: *Si meſſurus es, non fortaſſe metes, "fortaſſe non metes, ſed metes omnino*; Pariter, *Si "non meſſurus es, non fortaſſe metes, fortaſſe non "metes, ſed prorſus non metes*. Atqui *vel metere Te "vel non metere neceſſarium eſt; Perit igitur* For-"taſſe illud *quod in neutra hypotheſi locum habet*. "Fortunatum Sophiſtam! qui dupla mercede hunc "fumum vendidit; *Vel hoc vel illud evenire eſt ne-"ceſſe*; Quare *hoc & non illud neceſſario eventurum "eſt*. Nihil amplius dicit qui ſic dixerit, *Ut vel me-"tas vel non metas eſt neceſſe*; Ergo, *vel neceſſario "metes, vel neceſſario non metes*. Breviter hæc *Fal-"lacia Diviſionis* eſt; nam in Antecedente Modus "*Neceſſario* non tribuitur niſi toti Disjunctivæ; ſed "in Conſequente dicitur de ejuſdem membris ſeor-"ſim acceptis.

V. Fallacia *Accentus* ſeu *Proſodiæ* potius, quando pro eodem ſumuntur quæ vel Litera, vel Spiritu, vel Tempore, vel Accentu ſunt diverſa: ut, Eſt *ſervus*; Ergo eſt *cervus*. Eſt *ara*; Ergo eſt *hara*. Eſt *malum*

an apple; Ergo *malum* an evil. Venatur *lépores*; Ergo, & *lepóres*; quibus falli qui poteſt, debet.

VI. Fallacia *Figuræ dictionis* quando propter dictiones ſimiles, quod de uno datur, de altero arripitur: idque vel *Grammatice*, ut *Muſa* eſt Fœminini generis, Ergo & *Poeta*: vel *Logice* ut *Docere eſt agere*, Ergo & *Videre*. Hæc Materia potius quam Forma peccat, & operoſe ſolvi non poſtulat: ponit aliquid maniſeſte falſum; quo negato evertitur.

§. 3. *Fallaciæ extra dictionem*, ſeptem.

I. FAllacia *Accidentis*; quando *accidentarium* aliquod confunditur cum eo quod eſt *eſſentiale* ſeu principaliter intentum: ut, *Quod emiſti comediſti*; *Crudum emiſti*; Ergo, *Crudum comediſti*: in quo, *Quod emiſti*, & *Quale emiſti* confunduntur; unde quatuor termini.

" Ad hanc poterit (vel ſi mavis ad ſequentem) re-" vocari Syllogiſmus qui dicitur OBVELATUS, alio " nomine ELECTRA. Nam colligere pertendit, " quod & Patrem Filius, & Soror Fratrem (v.g. Ele-" ctra Oreſtem) *prorſus* neſciat, ſi eundem *velo ob-" ductum* ſe neſcire fateatur.

" Eodem revocari poterint ACERVALIS & " CALVUS quæ ſunt ejuſdem Sophiſmatis duo tan-" tum exempla. V.g. Si rogatus à Sophiſta grada-" tim neges te *Calvum* fore amiſſo crine uno, duo-" bus, tribus, & ſic deinceps ad 99, ſed amiſſis centum " concedas; vel eodem modo neges 99 grana *Acer-" vum* eſſe, centum autem eſſe fatearis; concludet " ille grano *Unico* adjecto Acervum fieri; crine *unico* " amiſſo, *Calvitiem*. Facile autem reſpondetur Unum " Centeſimum non eſſe Unicum; nam eſt Unum " cum 99. Vel ſi mavis ſic. Fit Acervus grano *uno*, " ſed adjecto; adeoque non *Unico*, ſed cum pluribus " aliis. Fit Calvities crine uno ſed poſt multos alios " amiſſo.

II. Fallacia

II. Fallacia *à Dicto ſecundum Quid, ad Dictum Simpliciter*; quando proceditur à voce determinate ſumpta, ad eandem abſolute poſitam: ut, Æthiops eſt *albus dentes*; Ergo *albus*: unde quatuor eſſe Terminos neceſſe eſt.

" In hanc incidit Fallaciam qui ACHILLES dicitur Zenonis Eleatæ. Sit Achilles (inquit) quantum voles πόδας ὠκὺς, puta decuplo velocior Teſtudine. Quieſcente illo, confecerit Teſtudo partem aliquam (puta decimam) ſpatii percurrendi. Tum procedat Achilles, idemque ſpatium percurrat; progredietur interim Teſtudo per partem ejus decimam, h. e. totius ſpatii centeſimam; hanc conficiat Achilles, & percurret interim Teſtudo hujus centeſimæ decimam; & ſic deinceps in infinitum. Quo fiet ut Achilles nunquam aſſequatur Teſtudinem.

" Ineptum eſt hoc Sophiſma. 1. Quia ſolvitur ambulando; quod fecit Diogenes. 2. Quoniam ex ipſa Hypotheſi, dum Teſtudo quæ præceſſit ſpatio A, conficit $\frac{2}{10}$ A, Achilles conficiet 2 A; adeoque ſtatim aſſequetur eam, & antecedet. Sed hoc (inquies) in caſu propoſito nunquam fiet; Recte; Ne enim fiat, in ipſo proponendi modo clam inſeritur nova conditio. Nam 3. Argumentum aliis verbis hoc dicit; Si Achillem decuplo velociorem præceſſerit Teſtudo, & *uterque meo pergat arbitratu*, Ego perficiam ne Achilles aſſequatur Teſtudinem; Quare prorſus nunquam aſſequetur.

III. Fallacia *Ignorationis Elenchi*. *Elenchus* proprie Syllogiſmus eſt Adverſarium redarguens; confirmando ſcilicet quod illius ſententiæ contradicat. Quare in hanc incidit Fallaciam qui ſe putat Adverſarium redarguere, non ſervatis *Contradicendi Legibus*, (de quibus vide ſupra p. 14.) Qui in his peccat, docendus eſt ſe neſcire quid ſit Contradicere.

IV. Fallacia *à Non-cauſa pro Cauſa*; ſive ſit *à non-vera*

non-vera pro vera; ſive *à non-tali pro tali*: ut, *Cometa fulſit*; Ergo *Bellum erit*; Nullo modo; nam ſi fuerit, aliis de cauſis futurum eſt. *Quod inebriat prohibendum eſt. Vinum inebriat.* Nequaquam vero, ſed abuſus Vini. Hæc Fallacia bene ſolvitur negando Cauſam falſam; melius, adducendo germanam.

V. Fallacia *Conſequentis*, quando infertur quod non ſequitur; ut, *Animal eſt*; Ergo *Eſt homo*. Hic memineris, quod ſi recte Ratione uti volumus, Conſequentia aut Directa, Immediata, Formalis, aut plane nulla eſt: peccat enim contra aliquam Dialecticæ regulam; ad quam ſi provoces, refelletur.

"In hac itaque Claſſe non injuria repones Syllo-"giſmos aliquot Complexos, quos in *Arte Cogitan-*"*di* leges. V. g. Pag. 163, 164, 173, 175 *Exemp.* 4: "in quibus omnibus Cogitator ex duobus bonis "unum fecit non bonum; ſubſtituendo pro præmiſ-"ſa altera propoſitionem quæ illam probat. Horum "unum ex quo de cæteris judicabis vide *ſupra p.* 33.

"Huc etiam referri poterit CROCODILUS, qui "à Chryſippo inventus ſic proponitur: *Surripuerat* "*infantem Crocodilus; redditurum ſe pollicitus, ſi di-*"*vinet mater, utrum apud ſe reddere an non reddere* "*conſtituerit*. Si dicat mater *Non reddere*, mentie-"tur ſi infantem receperit: Si dicat *Reddere*, non "reddet quia hoc eſt falſum. Quamobrem Chryſip-"pus nihil eſſe putat difficilius quam reſponſum ma-"tri ſuggerere. Non injuria, ſi lubricum putet di-"vinare; ſed immerito ſi in hoc (ut videtur) hæreat, "quod, ſi puerum Crocodilus non reddere conſtitue-"rit, quamvis id mater divinaverit, non reddet; quia "hoc facto Mater mentietur. Nam hoc non ſequi-"tur. Nam recepto puero, non mentitur illa, ſed "conſilium mutat Crocodilus; quod ſane poteſt fa-"cere, & ex pacto debet.

VI. Fallacia *Petitionis Principii*, cum ut datum aſſumitur quod probatum oportuit. V. g. Cum probatur

batur aliquid vel per ſeipſum (quæ vocatur *Petitio ſtatim*) ut, *Homo eſt*; Ergo *Eſt homo*: vel per Synonymum; ut, *Enſis eſt acutus*, Ergo *& Gladius*: vel per æque ignotum, ut, *Hic eſt pater Melchiſedek*, Ergo *hæc Mater*: vel per ignotius; ut, *Hoc Quadratum eſt hujus Trianguli duplum*, quia *huic Circulo æquale*: vel per Circulum; reſumendo ſcilicet quod relictum eſt; ut ſi diceres *Ignis eſt calidus*, Ergo *urit*; & poſt pauca, *Ignis urit*, Ergo *eſt calidus*.

"Hujus Claſſis eſt pervulgatum illud Veterum Sophiſma, *Quod non amiſiſti habes, Cornua non amiſiſti*, Ergo *habes*; nam ſupponit Te Cornua habuiſſe.

"Ineptiſſima hæc Fallacia plus acuminis præfert juxta veterem Diſputandi modum rogando propoſita. Erit enim fortaſſe, qui rogatus, *Quod non amiſerit, utrum habeat necne?* non intelligat ſe captum iri ſi ſimpliciter reſpondeat; ſive habere ſe, ſive non habere dicat. Nam eum adiget Sophiſta ut vel ſe habere Cornua, vel non habere Oculos fateatur.

VII. Fallacia *plurium interrogationum*, quando plures quæſtiones velut una proponuntur. V.g. *Suntne Mel & Fel dulcia? Eſtne homo animal & lapis?* Evertitur, ad ſingulas quæſtiones diſtincte reſpondendo; ſicut fecit Menedemus Eretrienſis, qui rogante eum Alexino *Numquid Patrem verberare deſiiſſet? Nec verberavi* inquit, *nec deſii*.

§.4. Atque hæ ſunt tredecim Sophiſmatum formulæ Veteribus uſitatiores, quæ Tyronibus Logicis in exemplum proponi ſolent. Poterant eſſe pauciores; nam videntur aliquæ coïncidere; & præterea tres, *Non-cauſa pro cauſa, Petitio Principii*, & *Plures interrogationes*, non ſunt Fallaciæ proprie dictæ, h. e. Syllogiſmi Forma peccantes, ſed Vitia male Opponentis.

Poterant & plures, niſi hic numerus Ariſtoteli ſatisfeciſſet; unde cæteris poſt illum Logicis ſatisfecit.

Breviter,

Breviter, Quot modis contra Syllogiſmi regulas ſupra conſtitutas peccatum fieri, & latere, totidem intendi poterit Fallacia: quam tamen facile deprehendet, qui ad Canonem norit exigere.

V. g. Ex Dilemmatis legibus hæc tria facile ſolvuntur.

1. Diodori Croni, qui cum Stilponis Sophiſmata ſolvere non poſſet, exinde ὄνος appellatus eſt. Is ad hunc modum contra Motum diſputabat: *Mobile movetur vel in quo eſt loco, vel in quo non eſt*; At *Neutrum horum*; Ergo *non omnino*. Unde facete illum luſit Herophilus, qui ut luxatum illi humerum reſtitueret rogatus, *Tuus*, inquit, *humerus vel in quo erat loco exiſtens excidit, vel in quo non erat*; At *Neutrum horum*, Ergo *non omnino*. Diodori argumento breviter & perſpicue reſpondet Gaſſendus, Quod movetur, moveri *à loco* in quo erat, *per locum* in quo eſt, ſive quem pertranſit, *ad locum* in quo nondum eſt, ſed futurum eſt. Neutram igitur Dilemmatis partem accipi eſt neceſſe.

2. Sed nec hujus, quæ IGNAVA RATIO Ἀργὸς λόγος appellatur; quæ ſi valeat nihil eſt omnino quod agamus in vita, inquit Cicero, qui eam ſic proponit: *Si Fatum eſt ægroto convaleſcere, ſive medicum adhibuerit, ſive non adhibuerit, convaleſcet*: Pariter, *Si Illi fatum eſt non convaleſcere, ſive medicum adhibuerit, ſive non adhibuerit, non convaleſcet*: *Et alterutrum Fatum eſt*; *medicum* igitur *adhibere nihil attinet*. Lepide reſpondit Chryſippus poſſe eſſe *Confatalia* adhibere medicum, & convaleſcere: quemadmodum & Zeno quando ſervum furem verberabat, *Furari ſibi Fatum eſſe* dicenti, *& Vapulare* reſpondit. Sed & huic reponi poteſt, Si ſit Fatum, hoc valere argumentum; idque unum ſufficere ne Fatum eſſe concedamus.

3. RECIPROCUM vocat Argumentum Gellius quod Græce dicitur Ἀντιστρέφον: cui illuſtrando conficta

ficta est fabula quæ Græcorum vanitatem olet. Narrant enim inter Protagoram & Euathlum, vel (ut Facetiæ locus sit) inter Coracem & Tisiam convenisse, ut hunc ille Dialecticam doceret; idque hac lege, ut dimidium mercedis statim acciperet; reliquum cum discipulus causam vicisset. Primam exinde litem cum discipulo contestatus est Magister, cum mercedis reliquum lege peteret; apud Judices vero sic agebat: *Ego si vicero Tisia, tu solves ex sententia, sin minus ex pacto; utroque igitur modo solvendum est.* Respondit Tisias, *Ego nihil solvo; Tu si viceris, ex pacto; sin minus, ex sententia.* Tanto utrinque acumine perculsi boni Judices, exclamarunt Κακοῦ κόρακος κακὸν ὠόν, causamque in longissimum diem distulerunt.

Ineptum erat Coracis Dilemma quia potuit tam bene retorqueri. Nihilominus callide agebat si id Judices vidissent. Nam cum mercedem inique peteret, causa cadere debebat; Quamprimum autem cecidisset, ei merces ex pacto debebatur.

§. 5. PLeraque Sophismata pluribus modis solvi possunt; unde à diversis diversimode solvuntur: quædam aliter, & operose, quæ videntur solvi posse simplicissime docendo Sophistam tuum congrue loqui.

E. g. 1. *Possibile est album esse nigrum. Possibile est sedentem stare.* Potest quidem album *fieri* nigrum; & Possibile est *sedenti* stare; at si hæc velles, incongrue locutus es. Nullo igitur acumine opus est ad respondendum; sed Oratio utraque est simpliciter neganda; vel ut aperte falsa si sit congrua; vel si non sit congrua, quia non est Propositio.

2. *Qui magis esurit plus comedit; Qui minus comedit magis esurit,* Ergo, *Qui minus comedit plus comedit.* Qui congrue loqueretur ita diceret; Qui magis esurit plus *comedet.* Qui minus *comêdit* magis esurit.

esurit. Ergo, Qui minus *comêdit* plus *comedet*.

3. MENTIENS qui est Græce ψευδόμενος, Chrysippi Syllogismus ne ab ipso quidem solutus, præter cæteros insolubilis olim habebatur: adeo ut Philetas Coüs, Præceptor Ptolemæi Philadelphi illius explicandi studio confectus interierit. Illum Cicero sic enuntiat: *Si dicis Te mentiri & verum dicis, mentiris; Sed dicis Te mentiri & verum dicis; mentiris igitur.*

Congrue loquere Chrysippe, & intelliges Te vel nihil prorsus, vel nihil dicere difficile. Qui dicit se *mentitum* & verum dicit, *mentitus est*; Qui *mentiturum, mentietur*. Horum utrumque verum est, & nemini obscurum. Sed qui ut verum simul dicat & mentiatur, dicit unum aliquid cujus partes sibi invicem contradicunt, is nec verum nec falsum, sed omnino nihil dicit: ubi enim sententiæ pars una evertit alteram, tota nihil significat sed inaniter strepit.

Subtilius disputare videbantur qui sic agebant: *Cretenses esse mendaces dicit Epimenides Cretensis; Mentitur igitur*; Ergo, *Illi sunt veraces*; Ergo, *& Ille verum dicit*; Ergo, *Illi rursus sunt mendaces*, &c. Sed profecto nihil est infirmius hoc argumento, nisi vox *Cretenses* eos ad unum omnes significet; & Omnis mendax quicquid dicit mentiatur.

Videtur autem hic *Mentiens* peperisse subtilem illam Scholasticorum *de Insolubilibus* doctrinam. Nam "talia argumenta (inquit *Occam*) non possunt fieri, "nisi quando actus humanus respicit illum terminum "*Falsum* vel aliquem consimilem affirmative; vel "hunc terminum *Verum*, vel aliquem consimilem ne-"gative. Esse hæc *Sophismata* ante dixerat; nec "vocari *Insolubilia* quia nullo modo solvi possunt, "sed quia cum difficultate solvuntur.

Insolubilis exemplum sic proponitur. Incipiat Socrates sic loqui, *Socrates dicit falsum*; & nihil amplius loquatur: tum interroget aliquis, utrum vera an falsa sit hæc Propositio? Respondeo, nec veram nec falsam

falsam esse, sed nihil significare, nisi aliquid aliud respiciat quod à Socrate ante dictum supponatur. Qui enim profert hæc verba, *Socrates dicit falsum*, fert judicium de dicto Socratis; quique fert judicium necessario præsupponit aliquid de quo judicet. Unde cum sententia præsupponat objectum suum, clarum est eandem numero propositionem, & sententiam ipsam, & objectum ejus esse non posse. Quare & Scholarum subtilitas hic nihil proficit; nihilque opus est plura dicere de Insolubilibus.

4. FALLENS *Διαλανθάνων*, vel ut alii *[illegible]* de Juramento ludit, sicut *Mentiens* de nuda Affirmatione. E. g. *Qui jurat se falsum jurare, & falsum jurat, vere jurat*. Quare eodem fere modo quo *Mentiens* explicatur.

§. 6. LIbet hic extremo loco (quippe non valde alieno) eximere scrupulum qui nonnullos hodie Mathematicos male habet. Nam in Demonstrationibus quibusdam Conclusionem ex sui Contradictoria per legitimas necessariasque Consequentias directe inferri volunt. Quod si ita sit, miror à Veteribus, præsertim Scepticis non fuisse animadversum; quippe hoc dato, tota ruat Logica necesse est.

Dicunt tamen Theodosium demonstrasse quod *si Maris superficies non est Sphærica, est Sphærica*. Verum ille nihil tale demonstravit, sed solummodo Maris superficiem *si nondum esset, fore Sphæricam*; quia siquid emineat (inquit) illud statim ex natura humidi subsidet: unde Maris superficies si sit (ut non est) inæqualis, *fiet* perfecte Sphærica.

Videamus aliud Exemplum. Sunto numeri duo inæquales, & inter se primi; Dico, quod eorum differentia ad minorem prima est. *Esto* enim *numerus aliquis qui metitur minorem*, idemque metiatur differentiam; Ergo, metitur eorum summam; Ergo, metitur majorem, huic summæ parem; *Ergo, non metitur minorem*.

F Possum

Possum hoc loco dicere quod mendose colligitur; siquis enim numerus minorem metiatur ex supposito, & majorem ex demonstrato, colligendum erat, *datos esse inter se compositos, quod est contra Hypothesin.* Verum ne pluribus exemplis sim molestus, malo generale responsum. Dico igitur quod Nulla hujusmodi Demonstratio supponit *solam* suæ Conclusionis Contradictoriam; sed quælibet cum Contradictoria ponit aliquid quod eam evertit; & evertere demonstrando ostendit. Quare Conclusionem non infert ex ejus Contradictoria; sed ex Contradictoria cum Contradictoriæ-eversiva; quod si faciat, nihil mirum. Nam *Si Socrates* v. g. *est homo, & irrationalis,* tum *Si est homo, non est homo*: Et, *Si Socrates est mortuus, & scit se esse mortuum,* tum *Si est mortuus, non est mortuus*: Et Universaliter, *Si & hæc est vera, & quæ hanc evertit*; tum *Si hæc est vera, non est vera*: quibus omnibus inest una, quæ est prorsus nulla difficultas. Ubi enim Hypothesis evertit Suppositionem, quidni ex Hypothesi sequatur quod Suppositioni contradicit?

§. 7. IN Tractatu de Fallaciis desinit Aristotelis Organon, adeoque Veterum Scholasticorum Logicæ ni fallor omnes. Nihil igitur amplius ad Logicam proprie pertinere censeo; sed promissum Artis Logicæ Compendium hoc sexto Capite absolvi. Nihilominus, quia placuit Junioribus, plerisque quidem de Methodo, *Sandersono* etiam de usu Logicæ disserere; de utroque dicam quam brevissime.

¶ *De Methodo.*

§. 1. QUi de Methodo agunt in Logica, duas species Discursus statuunt. 1. *Argumentationem* quæ discurrit *inferendo*; 2. *Methodum*, quæ *ordinando*.

ordinando. Eſt autem Methodus talis diſpoſitio partium alicujus Diſciplinæ, ut integra facilius diſcatur. Eſtque duplex. 1. *Inventionis*, quæ diſciplinæ præcepta invenit; 2. *Doctrinæ*, quæ tradit. Prior procedit à ſenſibilibus, & ſingularibus, quæ ſunt *nobis notiora*, ad intelligibilia, & univerſalia, quæ ſunt *notiora natura*: Poſterior, contra.

Methodus Doctrinæ duplex eſt. *Perfecta* ἀκροαματικὴ; & *Imperfecta*, ἐξωτερική. Perfecta rurſus, vel *Univerſalis* eſt, qua integra diſciplina, vel *Particularis* qua aliqua diſciplinæ pars docetur. Utraque duplex eſt.

1. *Compoſitoria* ſive *Synthetica*, quæ inſervit diſciplinis Theoreticis; & à notione *Subjecti* incipiens, principia ejus & ſpecies inveſtigat, donec à ſummo genere in iſta diſciplina perveniat ad infimam ſpeciem. 2. *Reſolutoria* ſive *Analytica* quæ inſervit diſciplinis Practicis; & à notione *Finis* incipiens, ſubjectum, & tandem media inveſtigat.

Regulæ Methodi generales hæ ſunt. In tradenda Diſciplina 1. Nihil deſit aut redundet. 2. Singulæ partes inter ſe conſentiant. 3. Nihil tractetur quod non ſit Subjecto aut Fini homogeneum. 4. Singulæ partes aptis tranſitionibus connectantur. 5. Præcedat in docendo ſine quo alterum intelligi non poteſt, ipſum vero ſine altero poteſt.

Regulæ particulares hæ ſunt. 1. Unitas ſcientiæ pendet ab unitate Subjecti; unitas diſciplinæ practicæ ab unitate finis. 2. Magis Univerſalia præcedant minus univerſalia.

Methodus *imperfecta, cryptica*, arbitraria & popularis eſt, ſive *Methodus Prudentiæ*. Hæc fere Logici.

§. 2. IN tradendis diſciplinis ſuis Mathematici hac utuntur Methodo. 1. *Vocum ſignificationem* conſtituunt: h.e. *Vocabula artis* ſuo quodque loco ſic definiunt, ut legem ſibi ſtatuant iis nuſquam uti, præterquam in eo ſenſu quem explicat Definitio.

 2. De-

2. Definitionibus subjungunt *Axiomata* quas & κοινὰς ἐννοίας vocant; h. e. Effata sponte perspicua, quibus in decursu operis utendum vident. 3. Posthæc adjiciunt *Postulata* quæ ad praxin spectant; suntque per se certa & evidentia; quæ proinde sine probatione concedi suo jure *postulant*. 4. Hisce positis, Propositiones demonstrant; ordine, & quoad fieri potest affirmate: una lege contenti, ut Quicquid demonstratum eunt, ex ante datis vel probatis manifestum faciant. Cætera in quibus Methodi præceptores multi sunt & odiosi, non morantur.

Mathematicorum methodum in cæteris artibus & scientiis si tenere non liceat, æmulari certe licet. Quo ad hanc quæque propius accedit, eo cæteris perfectior, & ad docendum aptior videtur. Sed ad ea quæ docentur retinenda, nihil est utilius absoluti operis Conspectu; in quo ea quæ sunt ante, (extra ordinem fortasse) demonstrata, suis quæque in locis h. e. servata Logicorum Methodo reponantur.

¶ *De Usu Logicæ.*

Ex Appendice prima Logicæ *Sanderfoni*.

§. 1. USus Logicæ est in Commentatione, quæ *Genesis*, & Resolutione, quæ *Analysis* dicitur. A Genesi pendet, & intelligitur Analysis.

Genesis vel *Thema simplex* proponit; vel *Problema* argumentis discutit; vel integram Disciplinam *Methodice* disponit.

Thema simplex tractatur Explicando. Explicatio, est *Nominis* vel *Rei*. Nominis explicatur Ὁμωνυμίας, Συνωνυμίας, & Παρωνυμίας: *Rei*, *Attributio*, & *Distributio*.

In Rei Explicatione Ordiendum ab Attributis *Essentialibus*; Genere, Differentia, &c. quæ sunt ita pro-

proſequenda, ut *Eſſentialis Rei Definitio* quamprimum poterit, habeatur. Tum Sequatur Diſtributio Thematis in ſuas *Species*, aut *Partes*; plerumque tantum nominandas. Succedant Attributa Thematis *Non-Eſſentialia*. 1. *Effecta*; ubi locus Exemplis opportunus. 2. *Comparata*; tam *Cognata*, quam Privative & Contrarie *Oppoſita*.

Geneſeos Thematicæ Exemplum vide apud Authorem p. 9.

Problema proponitur dupliciter. 1. *Integre* (& vocetur *Categoricum*) quum de utroque termino conſtat, & ambigitur utra pars Contradictionis ſit vera: Exprimitur autem vel *Poſitive*, ut hoc *Logica eſt ars*, & vocatur *Theſis*; vel *Interrogative*, ut hoc, *Q. An Logica ſit ars?* & dicitur *Quæſtio*. 2. *Diminute* (& vocetur *Disjunctivum*) cum expreſſo termino uno, ambigitur de reliquo: Exprimitur fere ad modum Thematis, ut hoc, *De Principio Individuationis*. Interdum Plenius & disjunctive, ut hoc, *An Materia ſit Principium Individuationis? an Forma, Accidens vel aliquid aliud?*

Geneſis Problematica eſt vel *Solitaria* vel *Socia*. *Solitariæ* tres ſunt partes. Παρασκευὴ, Præparatio Quæſtionis. Κατασκευὴ, Probatio veritatis. Ανασκευὴ, Dilutio Objectionum: quibus ex abundanti accedant, Procemii loco Προπαρασκευὴ, de gravitate & occaſione diſputationis; & Epilogi vice Επισκευὴ, complectens ſummam diſputationis, cum Corollariis inde emergentibus. *Exemplum vide apud Authorem p.* 31.

Tractatio Problematis *Socia* eſt cum inſtante Adverſario diſputatur. *Scholaſticæ Diſputationis* leges *ut ſatis notas prætereo*.

In *Geneſi Methodica* continentur *Præcognita* & *Syſtematis partes*; in Inſtrumentalibus, *Uſus*. Præcognitis comprehenduntur Diſciplinæ Nomen, Genus, Ordo, Differentia, Subjectum, Finis, Subjecti Objectique Notatio. Quibus habitis, Syſtema per

Partitiones inſtituitur, per *Subpartitiones* continuatur.

Præcognita autem, & Syſtematis partes, Uſuſque, tractantur 1. *Per Principia*; h. e. Definitiones, Diviſiones, & Axiomata. 2. *Per Commentarios*; ubi *Methodus* declaratur, & defenditur; *Præcepta* explicantur; *Teſtimonia* allegantur; *Exempla* proponuntur; *Exceptiones* notantur; *Dubia* ſolvuntur. 3. *Per Quæſtiones*; quæ ſunt nobilior Propoſitionis materia, & pertinent ad Geneſin Problematis ſociam.

§. 2. ANalyſis habet tria Præcognita. 1. *Argumentum* ſive Materiam Textus; quod conſiderat ejus Genus, Conditionem, & Sedem ἐν τῷ κύκλῳ. 2. *Cauſam*, ſive Efficientem Principalem, quæ eſt Autor; ſive Impulſivam quæ eſt Occaſio ſcribendi. 3. *Adjuncta*; quæ ſunt Utilitas, Dignitas, & Jucunditas.

Analyſis eſt vel *Simplex* quæ reſolvit Propoſitionem, aut Syllogiſmum; vel *Methodica late*, quæ longiorem tractatum. Ea rurſus eſt *Thematica*, *Problematica*, vel *Methodica ſtricte*.

In Analyſi Thematica, *Thema principale* inveſtigetur, & conſtituatur; *Termini* Thema explicantes eruantur; & Logicis intentionibus notentur; & Amplificantia accurate ſecernantur ab Explicantibus.

In Analyſi Problematica, *Problema* principale eruatur; *Termini* explicentur; *Concluſiones* quibus Autor ſententiam ſuam complectitur, proponantur; *Argumenta probantia* in certas claſſes digerantur; & eorum Loci indicentur; una cum Syllogiſmis unde formantur; *Objectionum Solutiones* oſtendantur; *Corollaria* proponantur.

In Analyſi Methodica ſtricte, *Præcognita Diſciplinæ* indicentur; *Partitio Textus* fiat Methodice; *Præcepta* à Commentariis & Quæſtionibus accurate diſtinguantur; *Connexiones* partium notentur.

CON-

CONCLUSIO.

§. 1. HABES *Carole* quod Te cupere dixisti, *Artis Logicæ Compendium*: multo equidem minus quam volebam perfectum; sed quale proficisci potuit à pectore quo nullum ægrius duas curas admittit. Tute igitur qui currente prælo scriptum intelligis, inter negotia multitudine pariter & diversitate infinita, festinato operi ignosces; nec mirabere si in eo multa reperias, quæ vel concinnius dici, vel uberius explicari, vel commodius disponi poterant; multa etiam quæ secunda cura amputabit. Priusquam vero Manum de Tabula, potes non inique postulare, ut cum in initio pauca dixerim de *Antiqua Logica*, quædam etiam de *Nova* hic in fine adjungam. Illa igitur ut expediam quoad potero brevissime, sic habeto.

§. 2. IN Majoricæ urbe Palma, quæ & ipsa appellatur Majorica, natus est *Raymundus Lullius* circa A. D. 1220. Adolescentia turpiter consumpta, pene quadragenarius rediit ad bonam mentem. Tum ad Saracenorum conversionem se accinxit; in eaque prosequenda multa mala perpessus, ab iis tandem lapidatus dicitur A. D. 1315. unde Arragonensibus olim pro Martyre colebatur. Extitere tamen postea qui Diabolo præceptore usum esse contenderent: deque hæretica ejus pravitate Papæ (ut sæpe alias) pugnantia decrevere. Diu igitur utrinque sed frustra disputatum est; nunc plerique Pontificii rem in medio relinquunt.

De

De Religione vero quicquid fecerit, novam Hæresin Logicam instituit; ad propagandam saltem Philosophiam, se miracula editurum pollicitus. "Prodiit (inquit *Sandersonus*) è media Barbarie vir magna professus *Raymundus Lullus*; qui opus Logicum, quam specioso titulo insignivit *Artem Magnam* commentus est: cujus ope pollicetur, trimestri spatio hominem quamvis vel ipsa literarum elementa nescientem, totam Encyclopædiam perdocere; idque per circulos, & triangulos, & literas Alphabeti sursum vorsum revolutas. Habuit & iste tamen suos assertores, & sequaces; *Bernardum Lavinhetam, Cornelium Agrippam, Paulum Schalichium, Petrum Gregorium Tholosanum, Jordanum Brunum,* & paucos alios. Nunc vanissimæ Artis (ut intelligas non fuisse vitalem) pene ipsa obsolevit memoria: qualis autem fuerit, si cognoscere cupias, & abundes otio, Summam ejus exhibet *Gassendus Cap.* 8. *De Origine & Varietate Logicæ*; magis perspicuam, & exemplo (quod *Gassendus* non dedit) illustratam, *Alstedius Encyclopædiæ tom.* 4. *sect.* 17. "Insignem ejus vanitatem luculenter ostendit *Keckermannus tract.* 2. *Præcog. Log. cap.* 2. "§. 39.

§. 3. Circa A. D. 1450. Floruit *Laurentius Valla*; A. D. 1465. mortuus. Diligens Latinæ linguæ instaurator; suæ tamen (ut videtur) Eloquentiæ nimium confisus. Quem ne ausum mireris his temporibus contra Aristotelem scribere, Idem eodem seculo *Constantini Donationem* scripto edito refutavit. Hujus incepti pœnas dedit, abjurata Hæresi, per Cœnobium virgis cæsus, flammisque ægre per Alphonsum Regem ereptus: alterius imitatores habuit quamplurimos, qui relicto Aristotele, *suam* quisque Logicam edidere, *Rodolphus Agricola,* A. D. 1480: *Philippus Melancthon,* 1525: *Ludovicus Vives,* 1531:

Franciscus Titlemannus, 1533: *Petrus Ramus*, 1543: *Hieronymus Cardanus*, cum sexcentis aliis.

§. 4. CÆteris vero omnibus existimatione præluxit *Petrus Ramus*; qui in Veromanduis natus A. D. 1515, iniquitatem fortunæ suæ, & familiæ utcunque nobilis paupertatem vicit industria. Quippe aliquot annis, quasi Cleanthes alter, interdiu labore victum tolerabat, ut per noctem studiis vacaret. Mathesin in *Schola* primum *Prælensi*, post, in *Auditorio Regio* cum laude professus, tandem Mathematicam professionem Ipse instituit, & è suis reditibus luculento stipendio dotavit. Religionem Pontificiam aspernatus, Philosophiam quoque Scholasticam contempsit; quam cum paulo liberius incesseret, ne ipsi quidem pepercit Aristoteli; unde graves illi controversiæ cum *Jacobo* præsertim *Carpentario*: quarum memor ille bipedum nequissimus, A.D. 1572, cum in *Parisiensi Laniena*, latentem *Ramum* invenisset, etiam post depensam pecuniam, è fenestra præcipitem dedit, multis ante vulneribus confossum.

Intercesserunt Ramo simultates cum multis aliis, *Govoeano* autem & *Perionio* præter cæteros, ob eandem causam; verum apud plerosque ejus Logica magnam gratiam, novitate, & sermonis nitore colligebat: nunc ætatem non fert; ejusque fama magis in dies magisque atteritur. "Nam in ea multa sunt (inquit *Sandersonus*) quæ eruditis merito displicent: "ut 1° *Innovatio terminorum Artis*, & vocum jam "diu receptarum in Scholis Logicorum; 2°, *Mutilatio Logicæ multiplex*, quam *Ramei* limitibus nimium angustis definierunt, & partibus quibusdam "integris spoliarunt; 3°, *Explicatio Usus Logicæ* ex "Poetarum & Oratorum scriptis, qui tamen res Logice non tractarunt, sed Exoterice; 4°, *Præscriptio unicæ Methodi* ubique adhibendæ, ejusque nimium "exilis & morosæ, qua Disciplinas omnes tradi volunt,

"lunt, per Definitiones tantum & Dichotomias.
"Sunt & alia plurima, qua *vitia*, qua *defectus*, in
"*Rameis*, justa reprehensione dignissima: quæ ac-
"curate & graviter prosequutus est *Keckermannus*
"*tract.* 2. *Præcog. Log. cap.* 4. *per totum*.

Rameæ vero Logicæ compendium apud *Gassendum* invenies, *capite nono libri supra laudati*.

§. 5. DE ipso igitur Ramo nihil amplius dicendum. Sed operæ pretium est audire quid existimet idem *Sandersonus* de insignibus quibusdam *Systematicis* qui ad Ramum valde accedunt.

"Produxit (inquit) novissimum sæculum nonnul-
"los Logicos, qui media quadam via Peripateticos
"inter & Rameos incedere gestierunt. Invehuntur
"ipsi palam in Rameos, laudant Peripateticos: sed
"tamen in Systematibus suis Logicis Ramei magis
"sunt quam Peripatetici. Nam & terminos re-
"ceptos in Peripatetica Schola immutarunt, & luxu-
"riant nimis in Methodo; dum sic omnia minuta-
"tim in frustra dividendo & subdividendo concî-
"dunt, ut succum rerum & substantiam interea amit-
"tant. *Philippo-Ramei* hi dici possunt, vel *Systema-*
"*tici*; quorum præcipuus est *Keckermannus*: quem
"insequuti (non passibus æquis) *Timplerus*, *Alstedius*,
"& alii nonnulli. Habet ille usum suum, sane ma-
"gnum & perutilem; sed iis qui judicio sunt matu-
"ro, & probe subacto in Schola Peripatetica. Qui
"enim illius Viri scripta cum Scholasticis, delectu
"facto *Terminorum* & *Methodi*, dextre conjungere
"poterit; is mea sententia in omni Philosophia uti-
"lissime versabitur. Optârim tamen ut minus tere-
"retur *Keckermannus* in manibus juventutis: qui sunt
"assuefaciendi potius terminis Peripateticis, ac Me-
"thodo simpliciore instituendi; nec tantum pollent
"judicio, ut norint inutilia ab utilibus secernere.

§. 6. Inter

§. 6. INter Novæ Logicæ conditores *Verulamium* quoque & *Carteſium* numerat Gaſſendus; utriuſque item Logicæ Compendium exhibere profitetur. At *Carteſius* de inſtauranda Logica ne per ſomnium quidem ſuum cogitavit; quin videtur potius Philoſophiam moliri quæ Arte Logica non utatur: eodem fortaſſe animo quo ſcribendam cenſuit ſine Demonſtratione Geometriam. Longe alia *Verulamio* mens; cujus *Organon* cum Ariſtotelico nihil habet commune præter unum Nomen. Negat Vir eximius Syllogiſmo opus eſſe ad eam rem quam parat, ad inſtituenda ſcilicet *Experimenta*; neque vero Ariſtotelis Logicam non probat, ſed in præclaro opere *de Augmentis Scientiarum* ſæpe laudat. In ea tamen aliquid, ut in cæteris fere Scientiis deſiderat; duas præſertim res; quarum unam præeunte Ariſtotele. 1. *Artem inveniendi & perluſtrandi Scientias.* 2. (Quod notaſſe dicit Ariſtotelem, ſed nullibi proſequutum) *Quales Demonſtrationes ad quales Materias, ſive Subjecta applicari debeant*; nequis vel Demonſtrare poſtulet Oratorem; vel Geometram ferat probabiliter tantum diſſerentem. Sed hoc poſtremum ſatis eſt ſi monuerit Logica; doceri enim, niſi tota doceatur Encyclopædia, prorſus nequit. Porro Logicæ Officium non eſt invenire artes, præſertim (quas Ille nominat) Mechanicas; ſed juvare eum qui inventas quas vocant Liberales vel docere cupit vel diſcere. Hoc unum profitetur Logica; & abunde præſtat.

§. 7. MIttamus igitur hos duos quibus nulla Nobiſcum res eſt, quidque ipſe præſtiterit *Gaſſendus* in Nova ſua Logica quæramus, quidque Autor ille *Artis Cogitandi*, cujus de Opere tam multa, & tam præclara narrantur.

Natus eſt *Gaſſendus* A. D. 1592. Campotercerii in agro

agro Gallico Dinienſi. Adoleſcens annorum 16, Rhetoricam publice docuit; & imberbis adhuc Philoſophiam: Juveni diſplicere cœpit Ariſtoteles, ut placeret Epicurus. Factus eſt Matheſeos Profeſſor Regius A. D. 1645. Profeſſionem poſtea reliquit, valetudinem cauſatus. Admoverat eum huic Muneri Cardinalis *Alphonſus*, *Armandi Richelii* frater: *Armandus* ipſe vel neglexit hominem, vel neſcivit potius, quia maluit latere. Nam & Epicuri mores quoad Chriſtiano licuit imitatus eſt; parvo contentus, jucundus, innocens, probus, & infeliciter Philoſophatus. *Inſtitutionem Aſtronomicam*, & nonnulla Philoſophica, aliaque quædam Ipſe edidit; plura moriens A. D. 1655 amico ſuo *Monmorio* legavit: cujus auſpiciis, univerſa *Gaſſendi* opera A. D. 1658 Lugduni in Gallia prodiere.

De Autore *Artis Cogitandi* nihil habeo dicere, præter ea quæ Interpretationi Latinæ ſunt præfixa; Converſum ſcilicet Librum è Gallico tertium recognito, quem ſcripſiſſet Janſeniſta aliquis, qui nomen ſuum premebat, ut præluderet bello contra Proteſtantes ab iis poſtea indicto.

Jam in *Gaſſendum* quadrat quod de Magiſtro ejus Epicuro dixit Cicero: ut Democrito ille, ita hic Ariſtoteli *adjicit perpauca mutans; ſed ita, ut ea quæ corrigere vult mihi quidem depravare videatur*. Condonemus ei cætera ſi in Parte tertia de Syllogiſmo bene rem geſſerit: Sed Ille poſtulat in Figura prima Ariſtotelis primo tranſponi Præmiſſas, quo Terminus ſcilicet Medius locum medium obtineat, quod & ipſum voluiſſe Ariſtotelem, ſolus mortalium vidit. Porro, ſecari hanc Figuram in duas, *Cohærentem* & *Dejunctam*, h. e. Affirmative & Negative concludentem; utriuſque vero tres Modos ſtatui, *Generalem, Particularem, & Miſtum*; Particularem vocat, quem nos barones *Expoſitorium*, acutus Ille vidit à Generali ſuo eſſe diverſum.

Hiſce

Hisce positis, rem confectam arbitratur: Quæstioni enim cuilibet probandæ Modum unum assignavit; quis est ille tam insatiabilis disputandi ardor qui admittat plures? Sunt plures, inquies: Fatetur: sed Figuras duas Aristotelis ad Primam reduci docet; quodque latuit profecto Aristotelem, *Baroko* & *Bakardo* ad *Ferio*, hunc in modum *Ostensive*.

Syllogismus in Baroko: *Omnis gemma est lapis; Aliquod animal non est lapis*; Ergo, *Aliquod animal non est gemma*. Minor convertatur simpliciter; & ex Particulari fiat Universalis; Major contra ex Universali Particularis; sic enim *fiet* (inquit) *compensatio*; tum conversa conclusione, efficietur Negativus mistus hujusmodi: *Aliqua gemma est lapis; Nullus lapis est animal*; Ergo, *Aliqua gemma non est animal*. Jam conversa hac Conclusione, redibit prior quam volebas, quamque nulli bono ante convertisti.

Sed hoc non necesse est quando reducitur Syllogismus in Bokardo. V.g. *Aliquis homo non est lapis; Omnis homo est animal*; Ergo, *Aliquod animal non est lapis*. Fiet enim Negativus mistus hujusmodi: *Aliquod animal est homo; Nullus homo est lapis*; Ergo, *Aliquod animal non est lapis*.

Et ne Te conturbet (inquit) quod in utroque Exemplo Præmissa particularis in Universalem convertitur; est enim Negativa; nihilque certius aut clarius, quam, *Si aliquod A non est B*, Ergo *Nullum A est B*. Præterea, Præmissa reliqua ex Universali Particularis facta est; atque ita *Fit compensatio*.

Vidit insuper Vir acutus, contra quam sentit Aristoteles, in Figura ejus secunda affirmative interdum concludi. Valere enim hunc Syllogismum: *Ars est collectio præceptorum ad certum finem tendentium; Rhetorica est collectio* &c. Ergo, *Rhetorica est Ars*: nam reduci posse ad Primam. Nullo inquam modo, nam in Prima est. Cum enim Medius cujusque Syl-

logiſmi debeat diſtribui, hic autem Medius in Minore diſtribui nequeat, in Majori igitur diſtribuitur; ejuſque propterea Subjectum eſt: Affirmantis enim cujuſcunque Prædicatum non diſtribuitur.

Plura non adjicio, quia Virum ſane eruditum nihil horum ſentire arbitror; ſed vidiſſe iſto modo dicendum, ſi fideliter exprimere vellet Epicurum, omnium omnino Mortalium à Logica maxime alienum.

§. 8. DE *Arte Cogitandi* dicam primo ipſe Author quid exiſtimet. Profitetur ſe "ea "potiſſimum collegiſſe quæ Judicio noſtro formando aptiſſima videbantur; hunc eſſe præcipuum hujus operis Scopum; quamvis multa nova (ſed non "ſua) inſeruerit, quæ & mole maximam, & utilitate "forſan præcipuam operis partem faciunt: quo in numero *Geometrica* (opinor) habet & *Theologica* quæ ubique fere admiſcet. "E vulgaribus Logicis tranſtuliſſe omnia quæ revera ſunt utilia; & (ne quid deſiderent Studioſi) quædam etiam parum utilia. Addidiſſe *Rhetorica* quot in aliis libris qui Rhetoricam ex profeſſo docent, fruſtra ſorte quæſieris: "*Phyſica, Ethica,* immo *Metaphyſica* omnia ferme "quæ ſunt ſcitu neceſſaria. Denique quamvis omnia "quæ utcunque oportet diſcere hic non reperiantur, "vere nihilominus affirmari poterit, omnia haberi "quæ memoriæ mandari, & ad uſum ſervare conveniat.

Quid igitur reſtat (inquies) niſi ut abjectis omnibus aliis, hunc unum librum devoremus? Ego vero neminem deterreo; ſed fateri cogor vix aliquid mihi moleſtius accidiſſe quam ut eum perlegerem. Nam abundat Declamationibus, plerumque otioſis, ſemper arrogantibus: aliena ſic vituperat author, ut præter *Carteſium* & *Paſchalium,* quorum ſcrinia compilavit, vix quenquam nominet ſine contumelia: quæ pro

suis obtrudit, fastuose omnia quasi Ex Cathedra pronuntiat: quæ à Scholis mutuatur ita dicendo obscurat, ut qui præceperit omnia quæ dicit, ægre tamen intelligat quid velit dicere. Tum & illa in Scholis tritissima, & nemini obscura, (*Conversionis* e. g. & *Syllogismorum regulas*) tanto molimine aggreditur, atque ita sudat explicando ut si ruenti mundo succurreret; tam idoneus interim huic operi, ut *Argumentum Syllogismo* prorsus quid intersit nesciat.

In librum suum *Theologica* quasi obtorto collo pertraxit, ut posset Protestantibus convitiari: quamvis in eos nihil nisi *Fallacias* intendit; ut exemplis pluribus demonstratum est, in initio Interpretationis Latinæ.

In *Euclidem* involat, miser qui tam nihil scit in Geometria, ut (*in Dissertatione secunda*) putet se Lectorem demereri hac (arcana scilicet) Chiliogoni proprietate patefacta, quod omnes ejus anguli, 1996 rectis sunt æquales: quasi nesciret aliquis qui novit 32. e. 1. Cujuscunque Rectilinei omnes simul angulos bis tot rectos valere demptis quatuor, quot sunt latera Figuræ.

Euclideam *Anguli definitionem* non probat; suam itaque substituit pro definitione concionem. *Vide p.* 284. Tum concussis alis, *Hæc* (inquit) *definitio tam clare, tam nitide,* & quæ sequuntur. Sed (ut omittam cætera) quid stupidius quam quod Ille postulat, *in* 8. *def. e.* 1. partem circuli *proportionalem* nominari? etiam cum *Proportio inæqualitatis* sit? ab *Euclide* denique, qui de ea nihil censuit dicendum immo dicere non potuit donec ad Elementum usque quintum pervenisset?

Displicet illi *Rationis definitio* quam Euclidem dedisse credidit, Ipse ab Interprete accepit. Eam enim definit Euclides δύο μεγεθῶν ὁμογενῶν τὴν κατὰ πηλικότητα πρὸς ἄλληλα non τινὰ sed ποιὰν σχέσιν· quod notavit & ex-

plicuit in Arithmetica sua *Wallisius*, multis ante annis quam hic noster scribere cogitaret.

Sæpe alias exagitat Euclidem; quod ferendum erat forsitan, si simel emendasset. Sed in *parte quarta c.* 10. defendentibus eum Geometris *toto capite nono* frustra lacessitum, nihil amplius respondet, quam *sentire Se*, scribi posse Geometriam, quæ iis omnibus vitiis (immo & virtutibus) careat, quibus scatet Euclides. Quin Tu talem (si haberi poterit) ab hoc homine ne expectes; non daturus est Ille Geometriam nisi huic Logicæ Gemellam.

§. 9. ARistotelem multo indignius quam Euclidem habet: Huic enim fortasse nihil debet à quo nil didicit; per Illum se fatetur profecisse. *Ex Illius* (inquit) *Analyticis, quamvis pro confusis traducantur, illud omne desumptum est quod de Regulis Logicis scitur.* At si hoc verum, Huic obsecro quid relictum est? quem si audias Se & sua prædicantem, non solius Logicæ sed totius Philosophiæ & Matheseos inventorem loqui putes? Prorsus unum quod assidue facit pro Terminis utiliter receptis, novos minusque aptos fabricari; quo fit ut in toto opere vix aliquid novi reperias quod ad Logicam proprie pertineat, præter novum loquendi modum. Fallit me fortasse nimius amor Aristotelis; quare cupio refelli; novumque illud quod me hactenus deprehendisse nego, ubi lateat doceri. Nam *Principium* illud *generale* quod tantopere ostentat Cogitator, *cujus ope dijudicat* scilicet *omne genus Syllogismos, sine ulla reductione ad Modum & Figuram,* plane nihil amplius docet quam quod omnes docuerant Scholastici, *Bonum* nempe *Syllogismum regulari per Dictum de Omni & Nullo.* Inspice sodes hoc dictum *Compendii Tui pag.* 27. & ostende quid dicat amplius hæc Regula, *Boni Syllogismi præmissa altera continet Conclusionem, idque reliqua ostendit.*

Jam

Jam cum ex hac Regula cæteræ omnes ad Syllogiſmum pertinentes deduci & demonſtrari poſſint, ineptus ille Ariſtoteles deduxit eas & demonſtravit: ſicut ineptus Euclides cum Principia ſua poſuiſſet, Propoſitiones inſuper adjecit; quanquam ex Principiis & ſe invicem eſſent omnes demonſtratæ. Quanto rectius hic noſter? qui *Principio unico* confiſus, omnes quæ exinde manant regulas contemnit? Quem ſi roges tamen ut *ex hoc Principio* Syllogiſmum aliquem quem repudiat, eſſe probet illegitimum, vel utetur iis Regulis, vel tacebit. Si porro roges ut oſtendat legitimum in Modo imperfecto, eſſe huic Principio congruentem, nec tamen faciat quod cæteri, qui fatentur ſe Reducere ad Primam; nec dicit Ipſe, nec dicturus eſt aliquis qui *ex hoc tantum Principio* Syllogiſmum dijudicet. Dico *ex hoc tantum Principio*, non ut excludam ſolertiam naturalem quam in eo poſtulat hic noſter qui utatur Principio ſuo; quanquam hoc non docentis eſt, ſed optantis; ſed ne confugiat Cogitator ad Principium aliud, à ſe non poſitum qui hoc unico ſe contentum profitetur. Nam ex alio Principio (ſaltem aliis) omnes Syllogiſmi regulas deduci, & ſine *Reductione* demonſtrari poſſe oſtendimus *Lib.* 1. *cap.* 3. Verum (quod ibidem monuimus) *Idem aliter & melius demonſtrat Ariſtoteles* ex hoc Principio. Retinenda enim eſt *Reductio*; quod & exercitationem habeat per ſe jucundam, & acuat juvenum ingenia, & oſtendat quam anguſtis limitibus tota illa Diſcurrendi facultas concludi poſſit.

Dies me deficeret ſi vel numerando percenſerem reliqua quæ in Arte illa Cogitandi probare non poſſum. Neque vero idcirco poſtulo ut ea non legat & probet alius: Unum peto, quod utinam impetrare poſſem, ut ſi erro, tacenti mihi liceat hoc meo frui errore. Nam mihi quidem nihil eſt moleſtius quam aliena redarguere, quæ, ſi mentiri poſſem,

malo laudare. Sed ut Finem aliquando faciam, Tibi *Carole*, cæteriſque Tui ſimilibus, Apoſtolicum illud commendo, *Probate omnia; quod bonum eſt retinete.* Erit fortaſſe aliquis qui mecum ſentiat, quod Cæteros quanto melius intellexeris, tanto pluris Ariſtotelem facies.

FINIS.

---

bi
ud
te.
e-
o-